

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Päivi Krook

ICDP- KANNUSTAVA VUOROVAIKUTUS -OHJELMA

**- Työskentelyn tukena lapsi- ja perhesosiaalityössä ja perhetyössä
Pohjanmaan hyvinvointialueella**

Sosiaali- ja terveysala
2023

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaaliala

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Päivi Krook
Opinnäytetyön nimi	ICDP- KANNUSTAVA VUOROVAIKUTUS- OHJELMA- Työskentelyn tukena lapsi- ja perhesosiaalityössä ja perhetyössä Pohjanmaan hyvinvointialueella
Vuosi	2023
Kieli	suomi
Sivumäärä	50+ 3 liitettä
Ohjaaja	Susanna Weber

Pohjanmaan hyvinvointialueella Vaasassa lapsi- ja perhesosiaalityössä ja perhetyössä henkilökunta on suurelta osin koulutautunut ICDP- Kannustava vuorovaikutus- ohjelman mukaisesti ja ohjelmaa on jalkautettu henkilökunnan yhteiseksi suhtautumistavaksi. Ohjelman tarkoitus on edistää lasten huolenpidosta vastuullisten psykososiaalisia hoivan taitoja. Tutkimuksen avulla pyrin selvittämään koulutuksen merkitystä työntekijöiden näkökulmasta. Saatujen tulosten perusteella on mahdollista kartoittaa ICDP-ohjelman koulutuksen tarvetta laajemmin koko Pohjanmaan hyvinvointialueella.

Tutkimuksen teoreettisessa viitekehysessä käsitellään lapsi- ja perhesosiaalityötä ja perhetyötä Pohjanmaan hyvinvointialueella sekä ICDP- Kannustava vuorovaikutus- ohjelman suhtautumistapaa ja toteuttamista. Tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen. Aineisto kerättiin puolistrukturoidulla haastatteluilla, jotka toteutettiin ryhmähaastatteluina. Haastatteluihin osallistui yhteensä kymmenen perhetyön sekä lapsi- ja perhesosiaalityön ammattilaista. Tutkimusaineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.

Tutkimustuloksista selvisi, että henkilökunta koki koulutuksen tarpeellisenä ja hyödyllisenä. Koulutuksen koettiin tuovan enemmän sensitiivisyyttä, lapsilähtöisyyttä ja voimavaralähtöisempää otetta työskentelyyn. Lisäksi henkilökunta koki ohjelman vaikuttavan työyhteisössä positiivisesti työhyvinvointiin niin asiakastyöskentelyssä kuin työyhteisön yleisessä ilmapiirin luomisessa. Kehitettäväksi asiaksi tutkimuksessa nousivat ohjelman jatkuvuus sekä ohjelman ylläpidon ja implementointien mahdollistaminen.

Avainsanat	lapsi- ja perhesosiaalityö, ICDP- Kannustava vuorovaikutus- ohjelma, perhetyö, sosiaalityö
------------	--

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Sosiaaliala

ABSTRACT

Author	Päivi Krook
Title	ICDP- EMPATHY IN ACTION- PROGRAM - to Support Working in Child- and Family Social Work and Family Work in the Wellbeing Services County of Ostro- bothnia
Year	2023
Language	Finnish
Pages	50 + 3 Appendices
Name of Supervisor	Susanna Weber

In Wellbeing Services County of Ostrobothnia in Vaasa, the staff in child and family social work, and family work have largely been trained in accordance with the ICDP- Empathy in action- program and the program has been implemented with the goal of making this a common attitude of the staff. The purpose of the program is to promote the psychosocial caregiving skills of those responsible for the care of children. The goal of the research was to find out the importance of training from the employees' point of view. Based on the obtained results, it is possible to survey the need for ICDP- program training more widely in the Well-being Services County of Ostrobothnia.

Child- and family social work and family work in the Wellbeing Services County of Ostrobothnia, as well as the approach and implementation of the ICDP- Empathy in Action- program have been discussed in the theoretical framework. The research is qualitative. The material was collected through semi-structured interviews. Ten family work and child and family social work professionals participated in the interviews. The research material was analyzed using a data-oriented content analysis.

Based on the results, the staff found the training necessary and useful. The training was felt to bring more sensitivity, child- orientation and a more resource-oriented approach to work. In addition, the staff felt that the program had a positive effect on well- being at work in the work community, both in working with the clients and in creating the general atmosphere of the work community. Continuity and the enabling of program maintenance and implementations came up in the interviews as issues to be developed.

Keywords	child- and social work, ICDP- Empathy in Action- program, family work, social work
----------	---

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	8
2	TUTKIMUKSEN TAVOITTEET	10
3	SOSIAALIPALVELUT LAPSIPERHEILLE	11
4	POHJANMAAN HYVINVOINTIALUE JA LAPSI- JA PERHEPALVELUT	12
	4.1 Lapsi ja perhesosiaalityö	13
	4.1.1 Lapsi- ja perhesosiaalityö hyvinvointialueella.....	14
	4.2 Perhetyö.....	15
	4.2.1 Perhetyö Pohjanmaan hyvinvointialueella	15
5	ICDP – KANNUSTAVA VUOROVAIKUTUS- OHJELMA	17
	5.1 ICDP- Kannustavan vuorovaikutusohjelman rakenne	18
	5.1.1 ICDP- Ohjelman kolme dialogia ja kahdeksan vuorovaikutusteemaa	19
	5.1.2 ICDP- ohjelman seitsemän sensitiivisyyden periaatetta	20
	5.1.3 ICDP-ohjelman toteuttaminen	23
6	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	25
	6.1 Kohderyhmä ja aineistonkeruu	27
	6.2 Aineiston analyysi.....	29
	6.3 Tutkimuksen eettisyys.....	30
7	TUTKIMUSTULOKSET	31
	7.1 ICDP- ohjelman näkyvyys henkilökunnan työtavoissa ja asenteissa ...	31
	7.2 ICDP- ohjelman mukainen suhtautumistapa ja voimavaralähtöisyys työyhteisössä ja yhteistyötahojen kanssa	38
	7.3 ICDP- ohjelman koulutuksen tarpeellisuus	40
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	42

9 POHDINTA.....	45
LÄHTEET.....	49
LIITTEET	51

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuvio 1. Pohjanmaan hyvinvointialueen organisaatorakenne ja tulosalueet, jossa esille nostettuna lapsi- ja perhepalveluihin sisältyvät palvelut.....13

Taulukko 1. ICDP-ohjelman kolme dialogia ja kahdeksan vuorovaikutusteemaa.....19

Taulukko 2. ICDP- ohjelman seitsemän senistiivisyyden vahvistamisen periaatetta.....20

LIITELUETTELO

LIITE 1. ICDP- ohjelman kolme dialogia ja kahdeksan vuorovaikutusteemaa pääpiirteittäin

LIITE 2. ICDP- ohjelman seitsemän sensitiivisyyden periaatetta pääpiirteittäin

LIITE 3. Haastattelukysymykset

1 JOHDANTO

Suomen hallituksen suuren sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen myötä Vaasa on siirtynyt vuoden 2022 alusta osaksi hyvinvointikuntayhtymää, jonka tarkoituksena on järjestää yhdenmukaisia palveluita Pohjanmaalla koko 13 kunnan kattavalle alueella niin terveys- kuin sosiaalipalveluissakin. (Pohjanmaan hyvinvointialue 2022). Hyvinvointikuntayhtymää seurasi vuoden 2023 alusta voimaan tullut Pohjanmaan hyvinvointialue, jonka seurauksena palveluihin liittyivät mukaan pelastuslaitoksen palvelut, erityishuolto ja yksi kunta lisää. Hyvinvointialueiden tavoitteena on palveluiden yhdenvertaistamisen ja turvaamisen lisäksi parantaa palveluiden saatavuutta, kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja, turvata ammattitaitoisen henkilökunnan saantia sekä hillitä kunnissa kustannusten kasvua. (Pohjanmaan hyvinvointialue 2022.)

Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää, miten ICDP- Kannustava vuorovaikutus- ohjelma näkyy Pohjanmaan hyvinvointialueella lapsi- ja perhesosiaalityössä sekä perhetyössä henkilökunnan asenteissa ja suhtautumistapana asiakastyössä. Tutkimuksessani haastattelen ICDP- koulutuksen käyneestä lapsi- ja perhesosiaalityön henkilökunnasta sosiaaliohjaajia ja sosiaalityöntekijöitä, jotka työskentelevät sosiaalihuoltolain mukaisissa lapsi- ja perhesosiaalityön tehtävissä sekä perhetyön perheohjaajia ja nuorten kanssa työskenteleviä Väylä-ohjaajia. Tavoitteenani on kartoittaa tältä osin henkilökunnan kokemuksia koulutuksesta Pohjanmaan hyvinvointialueella Vaasassa, missä henkilökunta on käynyt kyseisen ohjelman koulutuksen.

ICDP- Kannustava vuorovaikutus- ohjelma on kansainvälisesti käytössä oleva vanhempien ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen ja kunnioittavaan kohtaamiseen perustuva voimavara- ja ihmissuhdekeskeinen ohjelma, joka on vahvasti kytköksissä mm. lapsen oikeuksiin. (Hundeide 2017, 5.) Ohjelman avulla pyri-

tään kiinnittämään huomiota vanhempien ja lapsen välisen hyvän vuorovaikutuksen vaikutukseen vanhempien asenteisiin ja lasten hyvään kasvuun ja kehitykseen.

Tutkittava aihe on minulle ennestään tuttu ja olen käynyt itse ICDP- ohjelman peruskoulutuksen. ICDP- koulutus on auttanut minua ymmärtämään ajatuksen kannustavasta vuorovaikutuksesta sekä sensitiivisyydestä, jolla jokainen lapsi/nuori tulisi kohdata omana itsenään tunteineen ja tarpeineen. Lisäksi olen osallistunut ICDP- ohjelmaa ylläpitävään implementointiin säännöllisesti työyhteisössä.

Tutkimuksessa koin tärkeäksi selvittää, miten henkilökunta kokee ICDP- Kannustava vuorovaikutus- ohjelman koulutuksen vaikuttaneen työhön niin asiakastyössä, työyhteisössä kuin yhteistyötahojen kanssa tehtävässä työssä. Havainnon perusteella pohdin, onko koulutuksella henkilökunnan näkökulmasta tarvetta laajentua laajemmin Pohjanmaan hyvinvointialueella lapsi- ja perhesosi-aalityössä ja perhetyössä, jotta alueella saavutettaisiin tasavertainen ja yhtenäinen palvelu lapsiperheisiin annettavissa palveluissa. Valitsemani näkökulma ICDP- Kannustava vuorovaikutus- ohjelmaan tukee työtäni perheohjaajana ja tuo samalla uutta tietoa päättäjille palveluiden yhtenäistämässä ja kehittämistyössä uudella hyvinvointialueella.

2 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET

Aikaisempien tutkimusten mukaan ICDP- ohjelman käyttöä ei ole tutkittu lastensuojelulain ja sosiaalihuoltolain mukaisen lapsi- ja perhesosiaalityön ja perhetyön yhteydessä. Organisaatiomuutoksen myötä kuntien sosiaalipalveluja yhtenäistään ja on tarpeen selvittää, mitkä asiakaspalvelun koulutukset ovat siirrettävissä kattamaan koko lapsi- ja perhesosiaalityötä sekä perhetyötä Pohjanmaan hyvinvointialueella.

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten ICDP- Kannustava vuorovaikutusohjelma vaikuttaa henkilökunnan asenteeseen ja työskentelytapoihin sekä asiakastyöhön lapsi- ja perhesosiaalityössä ja perhetyössä. Lisäksi kartoitan tutkimuksessa henkilökunnan kokemuksia ICDP- ohjelma koulutuksen merkityksestä. Tutkimustulosten avulla saadaan perusteluja sille, voisiko koulutuksesta olla hyötyä koko Pohjanmaan hyvinvointialueen alueella lapsi- ja perhesosiaalityössä ja perhetyössä.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten henkilökunta kokee ICDP- Kannustava vuorovaikutus- ohjelman koulutuksen tukeneen työskentelyään lapsi- ja perhesosiaalityössä sekä perhetyössä?
2. Millaisia kokemuksia voimavaralähtöinen työote on tuonut henkilökunnalle työyhteisössä ja monialaisessa yhteistyössä asiakkaan verkostoissa?

3 SOSIAALIPALVELUT LAPSIPERHEILLE

Sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) on säädettyä sosiaalihuolto ja sosiaalipalvelut, joita on oltava lain mukaan saatavilla. Sosiaalihuolto pitää sisällään kaikki sosiaaliin turvallisuuksiin ja hyvinvointiin liittyvät palvelut sekä yleis- ja erityislainsäädännön mukaiset palvelut. Palveluista vastaa uuden SOTE- mallin mukaisesti hyvinvointialueet. Sosiaalipalvelut perustuvat yksilölliseen tarpeen arviointiin, jolla pyritään ohjaamaan asiakas oikean palvelun piiriin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Sosiaalihuollon asiakkaalla on oikeus saada nimetty omatyöntekijä, jonka vastuulla on tarvittavien palveluiden järjestäminen asiakkaalle. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023.) Sosiaalipalveluja on saatavilla kaiken ikäisille ja myös yksityisten palvelunharjoittajien toimesta.

Lapsiperheille tarjottavien sosiaalipalveluiden tavoitteena on ylläpitää lasten, nuorten ja perheiden toimintakykyä, sosiaalista hyvinvointia, turvallisuutta ja osallisuutta. Tuki voi olla tilapäistä, jatkuvaa tai toistuvaa, tai pysyvää ja pitkäaikaista tukea. Tuki määräytyy sosiaalityöntekijän arvioinnin perusteella ja pohjautuu sosiaalihuoltolakiin (L 30.12.2014/1301). Kaikissa sosiaalihuollon toimissa, jotka koskevat lasta, on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu ja kiinnitettävä huomiota siihen, miten lapselle turvataan tasapainoinen kehitys, turvallinen kasvuympäristö, huolenpito ja hyvinvointi huomioiden lapsen ikä sekä kehitystaso. (THL 2021.) Hyvinvointialueen julkisella puolella lapsiperheille tarjottavia sosiaalipalveluja, joita sosiaalihuoltolaki (L 30.12.2014/1301, §13) velvoittaa tarjoamaan ovat mm. sosiaalityö ja sosiaaliohjaus, sosiaalinen kuntoutus, taloudellisen toimintakyvyn edistäminen, perhetyö ja lapsiperheiden kotipalvelu. Hyvinvointialueella on myös velvollisuus tiedottaa alueensa asukkaille saatavilla olevista palveluista ja kertoa selkeästi, miten niitä voi hakea. (THL 2021.)

4 POHJANMAAN HYVINVOINTIALUE JA LAPSI- JA PERHEPALVELUT

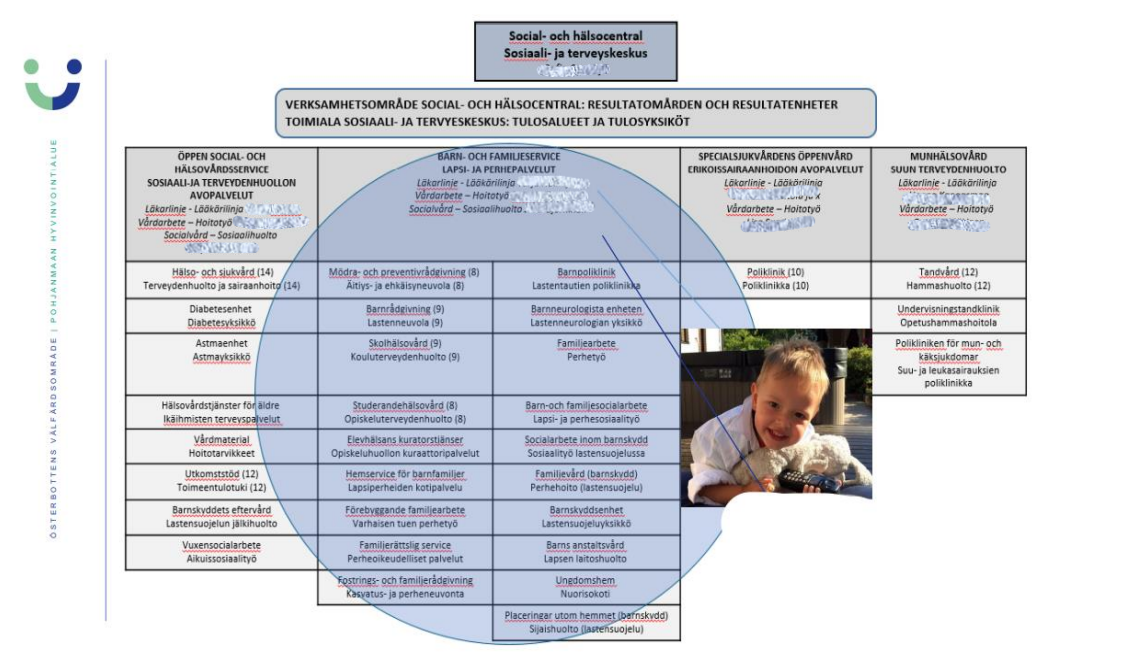
Hyvinvointikuntayhtymällä, joka toimi vuonna 2022, ennen hyvinvointialuetta, tarkoitetaan Pohjanmaan maakunnista koostuvaa kolmentoista maakunnan alueelta muodostunutta kuntayhtymää, jonka tarkoituksena on ollut tarjota yhdenvertaisia perusterveydenhuollon, sosiaalihuollon ja erikoissairaanhoidon palveluja. Kuntayhtymän ylimpänä päättäjänä toimi yhtymävaltuusto, joka koostui kunkin jäsenkunnan edustajista. Vuoden 2023 alusta toiminta siirtyi itsehallinnolliselle Pohjanmaan hyvinvointialueelle. Pohjanmaan hyvinvointialueen jäsenkunnat ovat Luoto, Pedersöre, Pietarsaari, Uusikaarlepyy, Vöyri, Mustasaari, Vaasa, Laihia, Maalahti, Korsnäs, Närpiö, Kaskinen, Kristiinankaupunki ja Kruunupyö. Hyvinvointialue on kaksikielinen organisaatio. (Pohjanmaan hyvinvointialueen kuntayhtymä 2022.)

Hyvinvointialueen tarkoituksena on järjestää jäsenkuntiensa puolesta yhdenvertaisilla periaatteilla lainsäädännön mukaista sosiaali- ja perusterveydenhuollon palveluja. Vuoden 2023 alusta hyvinvointialueen organisaatioon on liitettynä myös pelastustoimen palvelut alueen sisällä, erityishuollon toimijat Eskoo ja Kärkulla sekä Pohjanmaan alueella toimivat sosiaalihuollon erityispalvelut. (Pohjanmaan hyvinvointialueen kuntayhtymä 2022, Pohjanmaan hyvinvointialue 2022.)

Hyvinvointialueen visio on olla asiakkaalle läsnä arjessa ja tehdä asiakkaan hyvinvoinnin puolesta töitä kaikissa hänen elämäntilanteissaan, kahdella kielellä. Hyvinvointialueen arvoja ovat olla ihmisenä ihmiselle, eteenpäin katsoen sekä tasa-arvoisen kohtelun toteutuminen kaikille kansalaisille. (Pohjanmaan hyvinvointialue 2022.)

Pohjanmaan hyvinvointialueella lapsiperheille suunnatut sosiaalipalvelut on jaettu sosiaali- ja terveyskeskustoimialan alle. Sosiaali- ja terveyskeskuksen palveluista löytyvät: sosiaali- ja terveydenhuollon avopalvelut, lapsi- ja perhepalvelut, erikoissairaanhoidon avopalvelut sekä suun terveydenhuollon palvelut. Kaikki lapsiper-

heille tarjottava tuki on keskitetty lapsi- ja perhepalveluiden alle. Lapsi- ja perhepalveluista löytyvät niin oppilas- ja opiskelijahuolto, lapsiperheiden kotipalvelu, varhaisen työn perhetyö (PEPPI), perheoikeudelliset palvelut, kasvatus- ja perheneuvonta, lastentautien poliklinikka, lastenneurologian yksikkö, perhetyö, lapsi- ja perhesosiaalityö, sosiaalityö lastensuojelussa, perhehoito, lastensuojeluyksiköt, lasten laitoshoido, nuorisokodit ja sijaishuolto.

Kuvio 1. Pohjanmaan hyvinvointialueen organisaatorakenne ja tulosalueet, jossa esille nostettuna lapsi- ja perhepalveluihin sisältyvät palvelut. (Hakala 2023)

4.1 Lapsi ja perhesosiaalityö

Sosiaalihuollon avopalveluna annettavassa lapsi- ja perhesosiaalityössä lapsiperheiden tukena ovat sosiaalihuoltolain mukaisissa palveluissa sosiaalityöntekijät ja sosiaaliohjaajat. Sosiaalityöllä varmistetaan tarpeellinen apu ja tuki kaikkein heikoimmassa asemassa oleville, kuten tuen tarpeessa oleville lapsille. Perhekohtaisessa sosiaalityössä erityinen huomio kiinnitetään vanhempien tukemiseen ja lap-

sen sosiaalisen turvallisuuden varmistamiseen. Sosiaalityön ohella tehtävä sosiaaliohjaus on henkilökohtaista neuvontaa, jonka merkitys on kasvanut palvelujärjestelmien laajetessa ja eriytyessä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023). Sosiaaliohjaus on yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen neuvontaa, ohjausta ja tukea palvelujen käytössä, ongelmien ehkäisemistä varhaisella tuella sekä moniammatillista yhteistyötä eri tukimuotojen yhteensovittamisessa. (Sosiaali- ja terveystoimen toimintasääntö 2018)

4.1.1 Lapsi- ja perhesosiaalityö hyvinvointialueella

Lapsi- ja perhesosiaalityössä tavoitteena on tukea lapsiperheitä, sekä aikuisia, että lapsia erilaisissa arjen haasteissa. Sosiaalityöllä rakennetaan perheiden tarpeisiin vastaavia tukitoimia. Perheiden auttamiseksi tehdään töitä tarpeen mukaan moniammatillisissa verkostoissa kuten päivähoidon, koulun tai terveydenhuollon kanssa yhteistyössä. Lapsi- ja perhesosiaalityön työskentely alkaa palveluntarpeenarvioinnilla, jossa perheen palveluntarve kartoitetaan. Jos palveluntarpeenarvioinnissa todetaan tarve palvelulle, alkaa työskentely perheen kanssa yhteistyössä sosiaalityöntekijän tai sosiaaliohjaajan johdolla. Lapsi- ja perhesosiaalityössä sosiaalityöntekijä tai sosiaaliohjaaja vastaa tarvittavien palveluiden ja tukitoimien suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioimisesta. (Pohjanmaan hyvinvointialue 2022.) Lapsi- ja perhesosiaalityössä yhteistyötä tehdään lapsiperheiden kanssa, tavoitteenaan tukea ja edistää lapsiperheen hyvinvointia tarjoamalla perheille tarpeellisia tukimuotoja. Perheitä voidaan tukea sosiaalihuoltolain mukaisilla palveluilla kuten perhetyöllä, lapsiperheiden kotipalvelulla tai tukisuhdetoiminnalla. (Pohjanmaan hyvinvointialue 2022.)

Sosiaaliohjaus on sosiaalityön rinnalla tehtävää ohjausta. Sosiaalihuoltolain 16 §:n mukaan sosiaaliohjauksella tarkoitetaan yksilöiden ja perheiden ohjausta ja tukea palvelujen käytössä sekä yhteistyötä eri tukimuotojen yhteensovittamisessa. Sosiaaliohjaajien tehtäväkuvauksen (2018) mukaan sosiaalinen kuntoutus on sosiaaliohjauksen keinoin annettavaa tehostettua tukea sosiaalisen toimintakyvyn vah-

vistamiseksi, syrjäytymisen torjumiseksi ja osallisuuden edistämiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriön tavoitteena on yhteistyössä eri tahojen kanssa tukea vanhemmuutta ja edistää lapsen yksilöllistä kasvua ja myönteistä kehitystä sekä tukea lapsiperheessä elämänhallintaan, työhön, toimeentulotukeen ja opiskeluun liittyvissä asioissa. Tehtäväkuvan mukaan tavoitteina on myös tukiverkoston ja voimavarojen löytäminen ja hyödyntäminen, toimintakyvyn vahvistaminen sekä motivointi mahdollisimman itsenäiseen elämänhallintaan. (Kuntaliitto 2017.)

4.2 Perhetyö

Hyvinvointialueiden järjestettävänä palveluna on myös perhetyö, joka sosiaalityöntekijän myöntämä avohuollon tukitoimi, jolla pyritään tukemaan mm. perheen voimavaroja. Perhetyötä tehdään sekä sosiaalihuoltolain 18§:n mukaisena perhetyönä, jossa perhetyötä annetaan erityistä tukea tarvitsevan lapsen ja nuoren terveyden ja kehityksen turvaamiseksi (Kananoja, Lähtinen & Marjamäki 2017, 218.) Perhetyötä tehdään myös sosiaalihuoltolain (L30.12.2014/1301) 13§:n mukaisesti. Lain mukaan lapsiperheillä on oikeus saada perhetyötä ja palveluja on järjestettävä tarvittavassa laajuudessa sekä siihen vuorokauden aikaan, jolloin palveluille on tarvetta.

4.2.1 Perhetyö Pohjanmaan hyvinvointialueella

Sosiaalihuoltolain mukaisen perhetyön, on lain mukaan tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Sosiaalihuoltolain (L 30.12.2014/1301) mukainen perhetyö on Pohjanmaan hyvinvointialueella hyvinvoinnin tukemista mm. sosiaalihoitajauksella, vanhemmuuden tukemista, ohjausta perheen arjen ja rutiinien sujuvoittamiseksi ja perheen toimintakyvyn vahvistamiseksi. Perhetyötä voidaan tehdä ehkäisevänä tai korjaavana työnä. Asiakkuudet tulevat yleisimmin sosiaalitoimen, neuvolan, päivähoiton tai koulun yhteydessä. Sosiaalihuoltolain mukaista perhetyötä voidaan järjestää matalalla kynnyksellä laaja-alaisesti esimerkiksi lastensuojelun ehkäisevänä toimena. (Toimintasuunnitelma sosiaali- ja perhepalvelut 2021.)

Perhetyötä tehdään hyvinvointialueella myös lastensuojelulain mukaisena tehostettuna perhetyönä. Lastensuojelulain mukainen tehostettu perhetyö on lastensuojelulakiin (L 13.4.2007/417) perustuva avohuollon tukitoimi. Tehostettua perhetyötä tehdään pääsääntöisesti parityönä. Työskentely tapahtuu pääasiassa perheen kodissa ja asiakkuudet kestävät muutamasta kuukaudesta useisiin vuosiin. Tehostettu perhetyö on luonteeltaan kokonaisvaltaista, suunnitelmallista ja pitkäjänteistä. Tavoitteena on vuorovaikutuksesta ja tarpeista lähtien edistää ja tukea asiakkaan ja hänen perheensä toimintakykyä, vahvistaa ja parantaa itsenäistä suoriutumista ja kotoutumista, sosiaalista hyvinvointia, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä ehkäistä sosiaalisia ongelmia. (Toimintasuunnitelma sosiaali- ja perhepalvelut 2021.)

Perhetyön alaisuudessa toimii Pohjanmaan hyvinvointialueella myös Väylä, joka tarjoaa intensiivistä tukea 12–18-vuotiaille nuorille ja heidän perheilleen. Väylän toiminta on vuonna 2023 laajentunut Vaasan lisäksi kattamaan Mustasaaren, Laihian ja Maalahden alueita. Väylän tavoitteena on nuoren ja perheen tukeminen ja ohjaaminen siten, että perheen arki sujuisi mahdollisimman hyvin. Väylän ohjaaja on ensisijaisesti nuoren työntekijä, vaikka toimiikin yhteistyössä vanhempien kanssa, vanhemmuutta tukien. Asiakkuuden kesto määräytyy yksilöllisesti tarpeiden mukaan. Keskusteluilla ja erilaisten tehtävien ja yhdessä tekemisen avulla ohjaaja kartoittaa nuoren vahvuuksia ja voimavaroja. Nuoren vanhempien kanssa opetellaan myös nuoren kasvun ja kehityksen kannalta tärkeitä asioita. Väylän ohjaustyötä tehdään pääsääntöisesti yksin, joko asiakkaan kodissa tai vaihtuvissa työ- ja toimintaympäristöissä. (Toimintasuunnitelma sosiaalityö ja perhepalvelut 2021.)

5 ICDP – KANNUSTAVA VUOROVAIKUTUS- OHJELMA

ICDP- Kannustava vuorovaikutus -ohjelma (International Child Development Programme), joka on maailman laajuisesti käytössä oleva ohjelma kannustavan vuorovaikutuksen tueksi. Sen ovat perustaneet 1980-luvulla norjalaiset emeritusprofessorit Karsten Hundeide ja Henning Rye. ICDP International yhdistys perustettiin vuonna 1992, jonka jälkeen ohjelma on rantautunut Suomeen 2011 ja Suomeen on perustettu oma yhdistys ICDP Suomi ry. vuonna 2012. (Antila 2022) Yhdistys koordinoi ICDP-ohjelmaa Suomessa ja yhdistyksen tavoitteena onkin levittää sekä kehittää ohjelmaa muiden Pohjoismaiden ja Kansainvälisen ICDP- yhdistyksen kanssa. Ohjelman tavoitteena on inspiroida ihmisiä samanarvoisuuteen ja kunnioittamaan toinen toistaan sekä vahvistaa vuorovaikutuksen laatua. Kantavana ajatuksena ohjelmassa on tukea vanhemmuuden taitoja sensitiiviseen ja lapsilähtöiseen kohtaamiseen. ICDP- ohjelman näkemys lapsesta on kokonaisvaltainen ja se perustuu eri aloilla, kuten psykologiassa, pedagogiikassa, sosiologiassa ja neurologiassa tehtyihin tutkimustöihin sisältäen myös kulttuuripsykologisen näkökulman kasvatustyöhön. (Edenhammar 2012, 8.)

ICDP- ohjelma pohjautuu vahvasti YK:n lastenoikeuksien sopimukseen ja se on myös WHO:n ja Unicefin hyväksymä ohjelma, joka on käytössä yli neljässäkymmenessä maassa ympäri maailman. (ICDP Finland 2018.) Lasten oikeuksien sopimus (Unicef 2022) on maailman laajimmin ratifioitu YK:n ihmisoikeussopimus, jota jopa 196 maata, Suomi mukaan lukien, on sitoutunut noudattamaan. Yleissopimuksen myötä kaikissa julkisen ja yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten ja lainsäädäntöelimien, jotka koskettavat lasta, on otettava lapsen etu huomioon päätöksiä tehtäessä. (Unicef 2022.) Lasten oikeuksien sopimuksen lapsinäkemys (60/1991) mukaan meidän on kunnioitettava lapsen täyttä ihmisarvoa ja integriteettiä, korostettava lapsen pätevyyttä ja tasa-arvoisuutta kansalaisena, kohdattava lapsi yksilöllisesti luottaen hänen omiin kykyihinsä ja koh-

data lapsi aktiivisena toimijana, ei vain objektina. Sopimus on ensimmäinen kansainvälinen lainsäädännöllisesti sitova sopimus, joka takaa lasten täysimääräiset ihmisoikeudet kaikissa tilanteissa ja olosuhteissa.

5.1 ICDP- Kannustavan vuorovaikutusohjelman rakenne

ICDP- ohjelman tavoitteena on vaikuttaa käsitykseen lapsesta, vahvistaa sensitiivisyyttä ja empatiaa lasta kohtaan, vahvistaa ja kehittää hyvää, positiivista vuorovaikutusta aikuisen ja lapsen välillä, lasten kesken sekä aikuisten kesken. Ohjelma pyrkii myös lisäämään tietoisuutta siitä, miten suhtautumisemme vaikuttaa lapseen ja vahvistaa itseluottamustamme ja omaa kykyämme kohdata lapsi. Ohjelma sisältää kolme dialogia ja kahdeksan vuorovaikutusteemaa, joilla pyritään edistämään ja parantamaan lapsen ja aikuisen välistä vuorovaikutusta ja joissa korostetaan lapsen kehityksen kannalta ratkaisevia vuorovaikutuksen ominaisuuksia. (Hundeide 2017, 7.)

ICDP- Kannustava vuorovaikutus- ohjelman ensimmäisen tason peruskoulutuksessa kerrotaan ohjelman sisältö, filosofia ja teoriapohja ja käydään läpi eri vuorovaikutusteemoja sekä dialogeja. Koulutus antaa mahdollisuuden kehittyä ja toimia ICDP- Kannustavan vuorovaikutus- ohjelman mukaisesti. Ensimmäisen tason koulutuksen tavoitteena on osallistujien kiinnostuksen, havainnoinnin ja kehittämisen herätteleminen vuorovaikutuksellisempaan kanssakäymiseen. Toisen tason koulutuksessa, joka on ICDP- Kannustava vuorovaikutus- ohjaaja koulutus, syvennetään ohjelman teoriatietoa ja käytännön osaamista. Koulutuksessa käydään läpi ICDP- Kannustava vuorovaikutus- ohjelman sisältämät seitsemän sensitiivisyyden vahvistamisen periaatetta, joiden avulla ohjaajat vievät ohjelmaa vanhemmille ja pyrkivät lisäämään vanhemman herkkyyttä lapsen tarpeille. (Hundeide 2017, 82–83.) Ohjaajakoulutuksen jälkeen ohjaajalla on pätevyys ohjata sekä vanhempia, että ammattilaisia ryhmämuotoisesti ja yksilöllisesti.

Yksi ohjelman toteuttamisen kannalta tärkeä tekijä on ohjaustilanteet, joiden avulla ICDP- ohjaajat palauttavat ohjelman suhtautumistapaa, vuorovaikutusteemoja sekä sensitiivistä työtettä koulutuksen käyneen henkilökunnan mieliin. Tärkeä osa ICDP-ohjausta ovat ICDP-ryhmät ja asiakkaille vietävä ohjaustyö. Ohjelmaa toteutetaan toteuttamisperiaatteen kautta, jolloin implementoinnissa palataan ohjelman teemoihin ja etsitään perheen/vanhempien/ lapsen kanssa työskentelystä mm. kultaisia hetkiä, joilla todennetaan ohjelman dialogien ja vuorovaikutusteemojen toteutumista käytännössä.

5.1.1 ICDP- Ohjelman kolme dialogia ja kahdeksan vuorovaikutusteemaa

Ohjelman avulla pyritään edistämään ja parantamaan lapsen ja aikuisen välistä vuorovaikutusta ja herkistämään aikuista kuulemaan lasta ja tuomaan esille lapsen tarpeita. ICDP ohjelma kerää lapsen koko kehityksen kannalta ratkaisevia vuorovaikutuksen ominaisuuksia kolmeen eri dialogiin, joissa käsitellään yhteensä kahdeksaa eri vuorovaikutusteemaa.

Taulukko 1. Kuvassa on eroteltuna ICDP- Kannustava vuorovaikutus- ohjelman kolme dialogia ja kahdeksan vuorovaikutusteemaa.

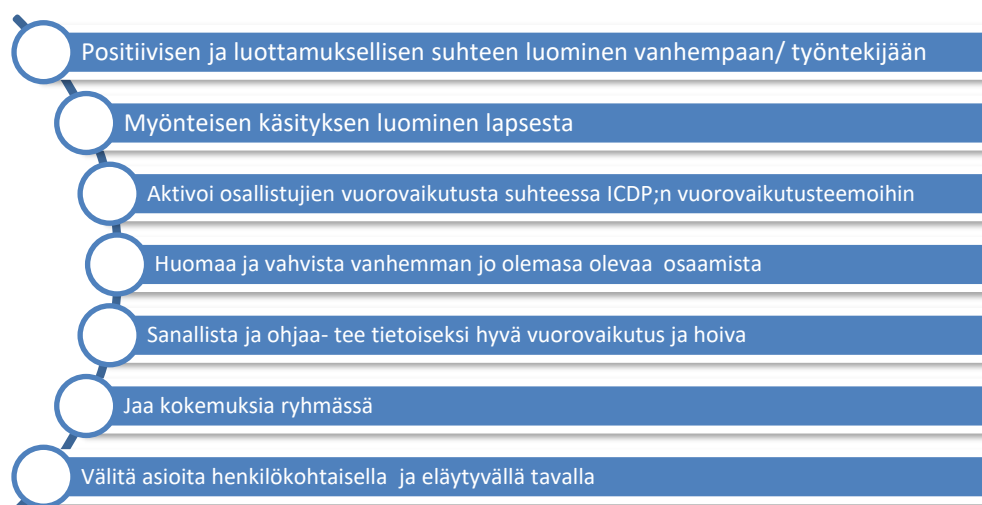
Tunnepohjainen dialogi	Merkityksiä luova ja avartava dialogi	Säätelvä dialogi
<ul style="list-style-type: none"> • 1. Osoita, että pidät lapsesta • 2. Seuraa lapsen aloitetta • 3. Pidä yllä läheistä vuoropuhelua • 4. Kannusta ja anna tunnustusta 	<ul style="list-style-type: none"> • 5. Auta lasta keskittymään yhteiseen mielenkiinnon kohteeseen • 6. Luo merkityksiä lapsen kokemuksille • 7. Laajenna, selitä ja rikastuta 	<ul style="list-style-type: none"> • 8a. Suunnittele askel askeleelta • 8b. Anna tukea sopivasti • 8c. Käytä säätelyn tukena tuttuja tilanteita ja rutiineja • 8d. Säättele rajoja myönteisellä tavalla

Tunnepohjaisessa dialogissa lapselle osoitetaan, että hänestä pidetään, häntä kannustetaan, hänelle annetaan tunnustusta, hänen aloitteitaan seurataan ja hänen kanssaan pidetään yllä läheistä vuoropuhelua. *Merkitystä luovalla ja avartavalla dialogilla* taas pyritään auttamaan lasta keskittymään yhteiseen huomion kohteeseen, luodaan merkityksiä lapsen kokemuksille sekä laajennetaan ja selitetään lapselle asioita ja ilmiöitä rikastuttamalla hänen maailmaansa. *Säätelävällä dialogilla* pyritään suunnittelemaan askel askeleelta tapahtumia, annetaan lapselle tukea sopivasti lapsen tarpeisiin nähden, käytetään säätelyssä tuttuja tilanteita ja rutiineja ja säädellään rajoja myönteisellä tavalla. (ICDP Finland 2018.)

5.1.2 ICDP- ohjelman seitsemän sensitiivisyyden periaatetta

Koko ICDP- ohjelma pyrkii luomaan kasvatukseen kannustavan ja vuorovaikutuksellisen otteen, jota ohjelman koulutuksen käyneet ohjaajat pyrkivät viemään eteenpäin perheille ja vanhempien avuksi ja tueksi. Ohjauksen tueksi on ohjelmassa seitsemän sensitiivisyyden vahvistamisen periaatetta, joiden avulla työntekijä pyrkii saavuttamaan herkän, mutta vaikuttavan otteen perheeseen tai nuoren kanssa työskentelyyn.

Taulukko 2. ICDP- Kannustava vuorovaikutus- ohjelman seitsemän sensitiivisyyden vahvistamisen periaatetta.

Luottamuksellinen suhde on vaikuttavuuden kannalta ehdottoman tärkeä. Avoimessa kontaktissa vanhempi/ työntekijä tuntee itsensä vapaaksi ilmaisemaan mielipiteitään, jolloin voidaan asettua toisen asemaan ja saavuttaa tunnepohjaisen dialogin neljän ensimmäisen vuorovaikutusteeman teemoja. (Hundeide 2017, 65.)

Luottamuksellisen suhteen rakentaminen lapsi- ja perhesosiaalityössä on ensiarvoisen tärkeää, jotta asiakkaan ongelmat tulevat kokonaisuudessaan tietoisuuteen, asiakkaan avun tarve ymmärretyksi ja kaikkien perheenjäsenten ääni kuuluksi ja esille. Luottamuksellisen suhteen muodostuessa pyritään myös luomaan *myönteistä kuvaa lapsesta*. Positiivinen ja voimavarakeskeinen asenne vahvistaa vanhemman ja lapsen suhdetta. ICDP- ohjelman mukaisesti ohjaajan tehtävänä on myös tukea vanhempaa, jotta hän näkee lapsen myönteisesti joissain tapauksissa myös uusin silmin. Lapsesta voidaan käyttää ohjelman mukaisesti myönteisiä kuvauksia, määritellä lapsi uudelleen kääntämällä lapsen hyviä puolia esille sekä kiinnittää huomiota aikaisempiin hyviin kokemuksiin vanhemman ja lapsen välillä. Positiivisen käsityksen luomisen ohella on ohjaajan *aktivoitava ICDP- ohjelman vuorovaikutusteemoja* käytännössä. Vuorovaikutusteemojen siirtäminen käytännön tilanteisiin auttaa vanhempaa ymmärtämään ja sisäistämään teemojen sisältöä. Käytännön tehtäviä voi olla mm. erilaiset havainnointitehtävät omasta lapsesta, ICDP- kannustava vuorovaikutus- ohjelman mukaiset kotitehtävät vanhemmille, erilaisten arjen esimerkkien kertominen ohjaajalle tai ryhmälle eri vuorovaikutusteemojen sisällä, oman vuorovaikutuksen arviointi eri vuorovaikutusteemojen pohjalta ja oman kuva- ja kertomusmateriaalin tuottaminen omaksuttujen vuorovaikutustaitojen karttuessa ohjauksen aikana. (Hundeide 2017, 67–68.)

ICDP- Kannustava vuorovaikutus- ohjelmassa tavoitteena on nostaa positiivisten asioiden kautta vahvuuksia esille ja sitä kautta pyrkiä vaikuttamaan lapsen ja aikuisen väliseen vuorovaikutukseen vahvistavasti. Ohjaajat pyrkivät kiinnittämään huomiota jo olemassa olevaan hyvään lapsen ja vanhemman välillä. Huomiota kiinnitetään hyvään vuorovaikutukseen, jossa lapsi on mukana sekä vuorovaikutukseen, jossa vanhempi kertoo hyvästä vuorovaikutuskokemuksestaan lapsen kanssa. Ohjauksessa apuna voidaan käyttää mm. videopalautetta, jossa yhteisellä

sopimuksella vanhemman kanssa kuvataan lapsen ja vanhemman välistä arkipäiväistä vuorovaikutusta ja jälkeensä käydään kuvamateriaalia läpi pohtien hyviä vuorovaikutuksen piirteitä. Kielteisiä esimerkkejä pyritään välttämään ja niitä otetaan esille vain sen verran kuin vanhemman turvallisuudentunne ja itseluottamus sallivat ja vain mikäli asia on lapsen kannalta välttämätöntä nostaa esille. (Hundeide 2017, 70.)

Sanallisella ja ohjaavalla otteella pyritään kertomaan sanallisesti vuorovaikutuksesta ja siten saadaan vanhempi huomaamaan toimintaansa erilaisissa arkisissa tilanteissa. Näin vanhempi havaitsee mahdollisesti uusia näkökulmia ja hän pystyy rakentamaan moniulotteisempaa kuvaa omasta suhteestaan lapseensa, joka taas auttaa ymmärtämään oman toiminnan merkitystä vuorovaikutussuhteeseen. ICDP – kannustava vuorovaikutus *ryhmässä jaetut kokemukset* auttavat myös erilaisten esimerkkien valossa tuomaan esille todellisia tilanteita ja niiden tuoma oppi on helpommin sisäistettäessä kuin pelkästään ohjaajan ohjaus sanallisesti. Erilaiset *omakohtaiset esimerkit ja eläytyvästi esille nostetut tilanteet ja tunteet* auttavat vanhempaa hahmottamaan mitä kannustavalla vuorovaikutuksella haetaan. Ohjaaja pyrkii edistämään aikuisen myötäelävää, empaattista ja tulkitsevaa suhtautumista lapseen, joka vaikuttaa suoranaisesti aikuisen rooliin olla kuuntelevampi ja osallistuvampi vanhempi, joka kykenee kannustavampaan vuorovaikutukseen. (Hundeide 2017, 65–73.)

Seitsemän sensitiivisyyden vahvistamisen -ja toteuttamisen periaatteiden toteuttamisella voidaan ohjata vanhempaa näkemään lapsen tarpeita ja löytämään positiivisempi käsitys lapsesta. Ohjelman toteutumisen seuranta tehdään jatkuvasti ja aika-ajoin nostetaan kultaisia hetkiä esille mm. yhteisissä implementoinneissa ohjaajien kesken, ryhmässä tai perheen sisällä. (Hundeide 2017, 64–78.)

5.1.3 ICDP-ohjelman toteuttaminen

Ohjelman vaikuttavuuteen vaikuttaa vahvasti se miten vanhempien herkkyyttä pystytään aktivoimaan sekä ohjelman toteuttamisprosessin laatu ja intensiteetti. ICDP – ohjelman toteuttamisen ja juurruttamisen edellytyksenä on, että organisaatiossa on ymmärrys koulutuksen sisällöstä ja siitä mitä ohjelman toteuttaminen vaatii onnistuakseen. On myös tärkeää, että koulutuksen reunaehdot täyttyvät ja koulutukseen osallistuville mahdollistetaan riittävästi aikaa ohjelman toteuttamiseen, jotta se on mahdollista. ICDP- ohjelman kannustavan vuorovaikutuksen aktivoimiseen ja suhtautumistavan juurruttamisen onnistumiseen vaikuttaa vahvasti se, miten ohjelmaa ylläpidetään työyhteisössä ja asiakkaiden kanssa. (Hundeide 2017, 75–78.)

Ohjelman vaikutuksia arvioitaessa on olennaista ohjelman jatkuvuus ja se ettei asioita unohdeta muutaman kuukauden päästä. Ratkaiseviksi tekijöiksi ohjelman toteutumiselle ja jatkuvuudelle on Hundeide (2017) nostanut kuusi osa-aluetta, joiden tulee toteutua, jotta ohjelman on mahdollista onnistua. Ensinnäkin ohjelman kannalta on tärkeää, että paikalliset viranomaiset ymmärtävät ohjelman perusperiaatteet, miten sitä toteutetaan ja, että viranomaisten tahto lähteä toteuttamaan hanketta on olemassa. Toiseksi ohjelman onnistumisen kannalta on tärkeää, että koulutukselle ja koulutuksen jälkeiselle työlle järjestetään tarpeeksi aikaa, riittävät taloudelliset mahdollisuudet ICDP- ohjelman toteuttamiseen ja riittävästi innostusta työntekijöiden sekä myös asiakasryhmän keskuudessa ohjelmaan sitoutumisessa. Kolmanneksi Hundeide (2017) mainitsee, että vastaanottajan eli osallistujan tahtotila on oltava tarpeeksi vahva, jotta suhtautumistavan muutostyö on mahdollista toteuttaa. Neljänneksi ohjelmaa toteutettaessa on tärkeää, että ohjaajat noudattavat ICDP- Kannustava vuorovaikutus- ohjelman toteuttamissuunnitelmaa, jossa on valmiiksi suunniteltu kaava. Vakiosuunnitelman pohjalta ohjaajat suunnittelevat jokaiselle ryhmälle erikseen soveltuvan mallin. Viidenneksi toteuttamisen laatu on ratkaisevan tärkeässä roolissa ohjelman onnistumisen kannalta.

On tärkeää, että ohjaus tapahtuu suunnitellusti ja siten, että tapaamiset ovat tarpeeksi usein ja ohjaustilanteissa käytetään sensitiivisyyden vahvistamisprofiilin mukaisesti ohjelman sisällön, menetelmien ja tehtävien yhdistelmää. Kuudentena osa-alueena ohjelman pitkäaikaisen toteutumisen onnistumiseen vaikuttaa seurannan suunnitelma ja kesto, itsearviointi ja sisäänrakennettu kannustinjärjestelmä. Kannustinjärjestelmällä pyritään kannustamaan ryhmään osallistuvia jatkamaan työtä suhteessa lapseensa mm. ryhmän muiden jäsenten tapaamisilla ja lähiverkostolla, joka on myös käynyt koulutuksen. Tavoitteena on, että ryhmäläinen luo paremman suhteen lapseensa ja mahdollisesti saavuttaa vahvemman itseluottamuksen vanhempana ja myös löytää voimavaroja omasta arjestaan paremman vuorovaikutussuhteen turvin. (Hundeide 2017, 75–78)

6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Opinnäytetyöni koskettaa lapsi- ja perhesosiaalityötä ja perhetyötä, sillä aihetta ei ole aikaisemmin tutkittu näillä osa-alueella. ICDP- Kannustava vuorovaikutus- ohjelma on ollut Vaasassa lapsi- ja perhesosiaalityössä sekä perhetyössä mukana koulutuksena ja suhtautumistapana vuodesta 2018. Oman työni vuoksi minulla on hyvinvointialueella annettavista lapsi- ja perhesosiaalityön sekä perhetyön palveluista selkeä näkemys. Aihealue on itseäni kiinnostava käytyäni ICDP- ohjelman peruskoulutuksen ja osallistuttuani säännöllisesti ohjaukseen ICDP- implemtoinneissa.

Tutkimus tehtiin laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen keinoin, jolloin tutkimus on luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedonhankintaa ja aineisto kerättiin luonnollisessa ja todellisessa ympäristössä. Laadullisten metodien käyttö aineiston hankinnassa näkyi myös tutkittavan henkilökunnan kuulemisessa ja heidän äänensä esille tuomisessa ryhmähaastattelun avulla. Laadullisen tutkimuksen mukaisesti tutkimussuunnitelma muotoutui lopulliseen asuunsa tutkimuksen edetessä ja sai kokonaisuutensa tutkimuksen valmistuessa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2018, 164.)

Tutkimuksessa haastattelin Pohjanmaan hyvinvointialueella Vaasassa lapsi- ja perhesosiaalityön sekä lapsi- ja perhepalveluista perhetyön henkilökuntaa, jotka ovat kouluttautuneet ICDP-ohjelman mukaisesti. Tutkimukseen osallistui lapsi- ja perhesosiaalityön palvelun piiristä sosiaalityöntekijöitä, sosiaaliohjaajia, perheohjaajia ja Väylä- ohjaajia. Haastatteluissa ryhmät jakoutuivat siten, että perhetyön ja Väylän ohjaajat haastateltiin yhtenä ryhmänä ja toisena ryhmänä haastateltiin lapsi- ja perhesosiaalityön sosiaalityöntekijöitä ja sosiaaliohjaajia. Perhetyön- ja Väylän ohjaajien ryhmässä oli yhteensä kuusi haastateltavaa ja sosiaalityön ja sosiaaliohjaajien ryhmässä oli neljä työntekijää. Yhteensä haastateltavia oli kymmenen, joten määrällisesti päästiin tutkimukselle ennakkoon asetettuihin tavoitteisiin.

Haastattelu toteutettiin puolistrukturoituna haastatteluna ja toteutus tehtiin ryhmähaastattelun muodossa, jolloin keskustelua esitettyjen kysymysten pohjalta voitiin käydä ryhmän sisällä. Kysymyksiä puolistrukturoituun haastatteluun pyrin muodostamaan etukäteen siten, että saisin kokonaiskuvan ensinnäkin siitä, kuinka ICDP- kannustava vuorovaikutusohjelman suhtautumistapa ja vuorovaikutustee- mat tulevat esiin perheohjaajien, Väylä-ohjaajien, sosiaaliohjaajien ja sosiaalityön- tekijöiden työssä ja yhteistyössä lapsen moniammatillisen verkoston kanssa. Toiseksi etsin tutkimuksessa tietoa siitä kuinka tarpeellisena henkilökunta kokee koulutuksen.

Haastattelu suoritettiin ennalta laadittujen kysymysten pohjalta ja haastattelut nauhoitettiin tutkimuksen laadun varmistamiseksi puhelimen ja tietokoneen nau- hureilla. Haastatteluissa kysymysten pohjalta syntyi hyvää keskustelua, joka antoi hyvin näkökulmaa ammattihenkilöstön ajatuksista ICDP- ohjelman käytöstä ja hyödyllisyydestä.

Haastattelut suoritettiin kahtena peräkkäisenä päivänä ja aineisto litteroitiin haas- tattelupäivän päivän aikana. Haastattelujen aikataulu suunniteltiin joustavaksi ja haastateltaville kerrottiin etukäteen, että haastattelu kestää noin tunnin. Haastat- telut kestivät molemmat hieman alle tunnin, vaikka keskustelua aiheen ympärillä käytiin monipuolisesti molemmissa ryhmissä.

Hyvien tutkimuskäytäntöjen mukaisesti haastateltaville kerrottiin haastattelun alussa mihin haastattelumateriaalia käytetään, tutkimuksen tavoite sekä mihin tutkimus tallennetaan. Haastateltaville kerrottiin myös, ettei heidän henkilöllisyy- tensä tule esille tutkimuksessa sekä siitä kuinka kerätty materiaali hävitetään lit- teroinnin jälkeen. Kuten Mäkinen (2006, 95–96.) kehottaa, kerrottiin haastatte- luun osallistuville vapaaehtoisuudesta ja, että heillä on oikeus koska tahansa kes- keyttää haastattelu tai lopettaa se omalta osalta kesken niin kokiessaan.

Haastattelutilanteessa haastateltaville jaettiin tiedostot (LIITE 1 ja LIITE 2), joissa oli käytynä ICDP-ohjelman kannustavan vuorovaikutuksen kolme eri dialogia, kahdeksan vuorovaikutusteemaa ja seitsemän sensitiivisyyden periaatetta läpi pääpiirteittäin. Tiedostojen avulla pyrittiin tuomaan haastattelutilanteeseen tunnelma, jossa haastateltavien ei tarvitse muistaa ICDP- Kannustava vuorovaikutusohjelman dialogeja, vuorovaikutusteemoja ja sensitiivisyyden periaatteita ulkoa, vaan voivat sen sijaan tuoda esille tilanteita, joissa ohjelman teemat ovat työelämässä tulleet esille. Tiedostot koettiin hyviksi ja saivat kiitosta haastattelutilanteissa. Ennen varsinaista haastattelua kysyin haastateltavilta minkä tasoisen ICDP-ohjelman koulutuksen he ovat käyneet sekä koska ja missä he ovat koulutuksensa suorittaneet, mutta varsinaisia haastattelukysymyksiä (LIITE 3) ei jaettu etukäteen.

6.1 Kohderyhmä ja aineistonkeruu

Aineiston keräyksessä käytettiin menetelmänä puolistrukturoitua haastattelua, joka toteutettiin ryhmähaastatteluina. Haastattelu antaa aineiston keräämiseen joustavuutta ja onkin usein kvalitatiivisessa tutkimuksessa päämenetelmänä. Puolistrukturoitu haastattelu, jolla aineiston keruu toteutettiin, antaa kysymysten pohjalta mahdollisuuden vapaille vastauksille ja keskustelulle, mutta rajaa haastattelun aiheen kysymysten mukaisesti. Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset ovat mietitty etukäteen valmiiksi, mutta niiden järjestystä on mahdollista muuttaa haastattelun ja keskustelun edetessä ja haastattelijan on mahdollista tehdä lisäksi tarkentavia kysymyksiä ymmärtääkseen vastaukset oikein. (Valli& Aaltola 2015, 29., Hirsjärvi ym. 2018, 205–208.)

Haastattelussa kysymykset pohjautuvat sekä teorian pohjalta että työkokemuksen ja koulutuksen pohjalta muodostetuiksi. Kysymykset on pyritty muodostamaan siten, että niistä ei heijastu kantaa ottavia ajatuksia puoleen tai toiseen, jotta etukäteen ei luoda käsitystä tutkimustuloksesta. Olennaista haastattelukysymyksiä mietittäessä onkin muistaa tutkimusongelma, johon on hakemassa vastausta, sillä

juuri tutkimusongelma sitoo kokonaisuuden yhteen ja oikeuttaa erilaisten kysymysten esittämiseen tutkimuksessa. (Valli & Aaltola 2015, 34.)

Ryhmähaastatteluissa haastateltiin kahta ryhmää, jotka koostuvat lapsi- ja perhesosiaalityön ja perhetyön ICDP- koulutuksen käyneistä ammattilaisista. Etukäteistietona oli saatu esihenkilöiltä tietoa henkilökunnan koulutuskattavuudesta ja haastattelukutsut osoitettiin vain koulutuksen käyneille työntekijöille. Haastateltavia saapui haastatteluun yhteensä 10 työntekijää. Ryhmät muotoituivat työtehtävien perusteella siten, että perheohjaajat ja Väylä-ohjaajat haastateltiin yhdessä ryhmässä ja heitä oli paikalla kuusi. Toisessa ryhmässä haastateltiin sosiaalityöntekijät ja sosiaali-ohjaajat. Heitä oli paikalla neljä.

Haastateltavista yhdeksän oli käynyt ICDP- Kannustava vuorovaikutus ohjelman ensimmäisen tason peruskoulutuksen ja yksi oli käynyt lisäksi toisen tason ohjaajakoulutuksen. Haastateltavilla on taustallaan kaikilla erilainen työhistoria ja myös nykyisessä työpaikassa lapsi- ja perhesosiaalityössä heillä on eri mittainen työhistoria. Yhdeksän osallistujan käymä ICDP- koulutus oli käytynä viimeisten neljän vuoden sisällä, yhden haastateltavan ensimmäisen tason koulutus oli käyty noin 6 vuotta aiemmin ja toisen tason koulutus noin 5 vuotta sitten.

Haastattelu vaati etukäteen huolellista suunnittelua, jotta mm. haastattelukysymykset olivat laadittu siten, että niistä saatiin todellista tilannetta kuvaavia vastauksia. Ryhmähaastattelun etuna on, että vastauksia saa samalla kertaa useamman sekä se, että haastattelutilanteessa syntyvä mahdollinen keskustelu syventää vastausten laatua. Haastattelijana on otettava myös huomioon, että ryhmän dynamiikka vaikuttaa keskusteluun ja sen vaikuttavuus on otettava huomioon aineistoa kerätessä ja sitä analysoitaessa. (Hirsjärvi ym. 2018, 210.) Haastattelutilanteessa pyrittiin ottamaan huomioon kaikki osallistujat jakamalla ajoittain puheenvuoroja välttämällä kuitenkin estämästä keskustelun etenemistä ja rajaamalla sitä muuten. Kysymyksiä esitettiin haastateltaville eri järjestyksessä, joten jokainen pääsi vastaamaan halutessaan myös ensimmäisenä. Haastatteluissa syntyi pohdiskelevaa keskustelua haastateltavien välillä.

6.2 Aineiston analyysi

Aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Sisällönanalyysi on menettelytapa, jolla voidaan analysoida eri dokumentteja objektiivisesti ja systemaattisesti. Sisällönanalyysissä pyritään rakentamaan sellaisia malleja, jotka esittävät tutkittavaa ilmiötä tiivistetyssä muodossa ja sen avulla tutkittava ilmiö voidaan käsitteellistää. (Kyngäs & Vanhanen 1999, 3.) Aineistolähtöisesti tutkimusta tehtäessä tutkimuksen pääpaino on aineistossa ja teoria rakennetaan aineisto lähtökohtana. Aineistolähtöisellä avoimella suhtautumisella aineistoa analysoitaessa siitä muodostetaan eri teemoja eli aineistosta nostetaan esiin tutkimusongelmaa avaavat asiat. Aineistosta nousevien seikkojen avulla voidaan vertailla eri teemojen esiintymistä ja ilmenemistä aineistossa. Aineistosta etsitään yhteneväisyyksiä ja erilaisuuksia. Sisällönanalyysissä aineisto pelkistetään, ryhmitellään ja luodaan teoreettisia käsitteitä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 114.)

Haastattelun jälkeen haastattelulla saatu aineisto kirjoitettiin puhtaaksi eli litteroitiin. Tavoitteena kvalitatiivisessa sisällön analyysissä on saavuttaa systemaattinen ja kattava kuvaus haastateltavien vastauksista ja esille nostetuista asioista. (Seitamaa-Hakkarainen 2014.) Aineistoa analysoitaessa muodostettiin eri teemoja ja siten aineistosta nostettiin esille tutkimusongelmaa valaisevia tekijöitä. Aineistosta nousevien seikkojen avulla voitiin vertailla eri teemojen esiintymistä ja ilmene mistä aineistossa. Aineistosta etsittiin samankaltaisuuksia sekä erilaisuuksia. Kuten Tuomi ja Sarajärvi (2018, 14.) toteavat sisällönanalyysissä aineisto pelkistetään, ryhmitellään ja luodaan teoreettisia käsitteitä. Litteroinnin jälkeen aineisto ryhmiteltiin niin, että samaa tarkoittavat ilmaisut kerättiin teemojen alle. Seuraavaksi saman sisältöiset teemat yhdistettiin kokonaisuuksiksi eli aineisto käsitteellistettiin. Kokonaisuuksista muodostettiin yhdistäviä tekijöitä, jotka kuvasivat teemoja aineistosta.

6.3 Tutkimuksen eettisyys

Jokaista tutkimusta ja opinnäytetyötä ohjaa ohjeet hyvästä tieteellisestä käytännöstä. Tutkimuksessa noudatettiin tiedeyhteisön tunnusomaisia toimintatapoja, joihin kuuluvat rehellisyys, yleinen huolellisuus, tarkkuus sekä tutkimustyössä, että aineiston käsittelyssä, tallettamisessa, esittämisessä ja myös tutkimuksen tulosten arvioinnissa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2022.)

Tutkimuksessa selvitettiin tutkimukseen osallistuvilla tutkimuksen tavoitteet, tutkimuksessa käytettävät menetelmät. Tutkimuksessa huolehdittiin tutkimukseen osallistuvien vapaaehtoisuudesta. Jokaiselle tutkimukseen osallistuvalla kerrottiin heidän vapaaehtoisuudestaan tutkimukseen ja varmistettiin, että tutkimukseen osallistuvat olivat tietoisia mihin tutkimukseen osallistuvat ja mikä on heidän osuutensa tutkimuksen kulussa. Tutkimuksessa saatua materiaalia kerättiin siten, ettei haastatteluun osallistuvien henkilöllisyys tullut esille missään tutkimuksen vaiheissa. Lisäksi vastaajilla oli mahdollisuus keskeyttää osallistumisensa tutkimukseen heidän niin halutessaan. (Kuula 2006, 102.) Tutkimus toteutettiin tieteellisen tutkimuksen ja tiedonkeruun luonteeseen kuuluen avoimesti ja eettisesti, kestävästi tiedonhankinta- ja kirjoitusmenetelmiä käyttäen. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2022.)

Haastattelussa kysymykset oli pyritty muodostamaan niin, että ne eivät olleet johdattelevia ja niihin oli mahdollista vastata ICDP- koulutuksen käyneenä työntekijänä. Kysymyksiä hiottiin yhdessä Vaasassa sijaishuollon puolella perhehoidossa toimivan kehityspsykologin ja ICDP- ohjelman kouluttajan Pamela Antilan kanssa, jotta haastattelukysymyksistä saatiin mahdollisimman hyvä kokonaisuus itse haastattelutilanteeseen. Kuten Mäkinen (2006, 96) toteaa, vaikuttaa haastattelun todennäköiseen onnistumiseen, mikäli ennen haastattelua saa testata asian tuntevan tahon kanssa kysymyksiä ja siten saa itse haastatteluun kriittisen näkökulman.

7 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimus tehtiin puolistrukturoidulla haastattelulla, joka toteutettiin ryhmähaastatteluilla. Haastattelut toteutettiin kahdessa ryhmässä, joissa ensimmäisessä oli yhteensä kuusi työntekijää perhetyön yksiköstä ja toisessa haastatteluryhmässä oli yhteensä neljä lapsi- ja perhesosiaalityön ammattilaista. Haastattelurunko oli sama molemmissa haastattelutilanteissa, jolloin esitin haastateltaville samat kysymykset, mutta varsinaista kysymysten pohjalta nousutta keskustelua aiheen sisällä en rajannut mitenkään. Lisäksi haastattelun aikana tein tarvittaessa lisäkysymyksiä, jotta pystyin vakuuttumaan ymmärtäneeni vastaukset oikein.

Haastateltavat olivat minulle työtehtävistä entuudestaan tuttuja, mutta koin, että eettistä ongelmaa haastattelulle ei ollut, koska ryhmähaastatteluna toteutetussa haastattelussa keskustelu aiheen ympärillä toi todenmukaisen näkökulman aiheesta ja haastattelutilanteet muodostuivat luonnollisiksi keskusteluiksi.

Aineistoa analysoitaessa nousi ensimmäiseksi teemaksi tutkimuksessa saatujen vastausten pohjalta se, miten ICDP- ohjelma näkyy henkilökunnalla asenteissa ja työskentelytavoissa asiakastyötä tehdessä. Toiseksi teemaksi vastausten perusteella nousi esiin, miten ICDP- ohjelman mukainen suhtautumistapa ja voimavara- lähtöinen näkökulma työhön näkyy työyhteisössä ja yhteistyötahojen kanssa. Kolmanneksi teemaksi nousi haastatteluista se, miten henkilökunta kokee tarpeen koulutuksen laajentumiselle koko hyvinvointialueen lapsi- ja perhesosiaalityön ja perhetyön henkilökunnan keskuuteen.

7.1 ICDP- ohjelman näkyvyys henkilökunnan työtavoissa ja asenteissa

ICDP- ohjelman ensimmäisen tason koulutuksessa herätellään työntekijöissä ohjelman suhtautumistapaa ja sen myötä pyritään tuomaan positiivista näkemystä lapsesta vanhemmalle sekä korostetaan vuorovaikutuksen merkitystä kasvatustyössä. Tämän tueksi on kehitetty kahdeksan vuorovaikutusteemaa, jotka kootaan kolmeksi vanhemman ja lapsen väliseksi dialogiksi. Jotta ohjaaja pystyy tukemaan

aikuisen suhdetta lapseen, on merkityksellistä, miten ohjaaja itse suhtautuu aikuisen/vanhempaan. Ohjaajan tueksi on kehitetty seitsemän sensitiivisyyden vahvistamisen periaatetta.

Haastattelun tuloksista käy ilmi, että ICDP- kannustava vuorovaikutus- ohjelma näkyy lapsi- ja perhesosiaalityön ja perhetyön asiakastyössä ja henkilökunnan asenteissa monella eri tavalla. Vuorovaikutusohjelman kolme dialogia ja kahdeksan vuorovaikutusteemaa nousivat yhdessä seitsemän sensitiivisyyden vahvistamisen periaatteiden kanssa esille käytännönläheisesti esimerkein, ja ohjelmaan sisältyvä kunnioittava ja positiivinen suhtautumistapa kuului haastateltavien vastauksissa useaan otteeseen.

”Kyllä mä ajattelen, et sitten yhtä lailla sitä perheen omaa vuorovaikutusta ja toisaalta aktivoidaan ja kannustetaan siihen ihan toisaalta mallintamallakin sitä, mitä ihan esimerkein niin kuin tässä sanotaan. Ehkä se meidän tapa kohdata on myös usein se että me nostetaan se lapsi näkyväksi erityisesti siinä toivossa että se vanhempikin vois nähdä sen asian samalla tavalla myös sellasissa tilanteissa, joissa se ei mene aina niin tai ne on tosi väsyneitä niin silloin se on paras palaute. Kun kyllä vanhemmat on yleensä hyvin otettuja, kun heidän lapsista annetaan hyvää palautetta.”

”Joo, kyllä mäkin koen et on tärkeitä, et auttaa myös siihen omaan jakamiseen ja kyllä mä myös koen et vuorovaikutuksen merkitys korostuu tän ohjelman myötä ja auttaa tunnepohjaisessa dialogin keinoin kannustamaan ja antamaan tunnustusta ja ymmärtämään sitä kautta nuorta paremmin.”

Lapsi- ja perhesosiaalityötä ja perhetyötä tehdään asiakasta kuunnellen ja perheen tarpeisiin vastaten yksilöllisen asiakassuunnitelman pohjalta, jolloin asiakas on itse vahvasti mukana työskentelyn suunnittelussa. Kannustavalla ja positiivisella työotteella on koettu olevan vaikutusta ohjauksen vastaanottamiseen ja asiakassuhteen luomiseen. Luotettavan suhteen muodostuminen asiakkaan ja sosiaalityöntekijän/ohjaajan välille on välttämätöntä, jotta ohjaustyö perheeseen on mahdollista toteuttaa onnistuneesti.

ICDP- Kannustava vuorovaikutus- ohjelma koettiin vaikuttaneen positiivisempaan ja voimavaralähtöisempään ajatteluun työskentelyssä ja siihen, miten työntekijä kohtaa perheen ja lapsen haasteineen. Haastatteluissa nousi esille hyvän etsiminen ja löytäminen vaikealta tai haastavalta tuntuva tilanteessa, positiivisemmän ajattelun lisääntyminen sekä myönteisen käsityksen luominen lapsesta. Ohjelman jalkauttama positiivinen suhtautumistapa koettiin hyväksi ja toimivaksi tavaksi perheeseen tehtävässä työssä.

”Joo mä ajattelen et se (ICDP- ohjelma) auttaa jaksamaan ajattelemaan asiakastyötä positiivisemmalla tavalla, et jos hankalassa tilanteessa on itse uupunut ja näkee kaiken vaan negatiivisesti niin se auttaa näkemään niitä tilanteita positiivisemmän kautta.”

”No mä ajattelen, et jotenkin tulee aika usein puhuttua vanhemmille positiivisesti lapsesta ja yritettyä et niin et yrittää luoda sellasen tilanteen et se lapsi näkyis semmoisessa positiivisessa valossa.”

ICDP- Kannustava vuorovaikutus- ohjelmasta kerrotaan haastatteluissa, että se on toimiva suhtautumistapa ja ohjelman mukainen positiivinen ja voimavaralähtöinen työote istuu lapsi- ja perhepalveluiden organisaation asiakaskirjaamistyyliin hyvin. Hyvä kohtaaminen näkyy kirjauksissa lisääntyneenä myönteisyytenä, positiivisen ja kunnioittavan vuorovaikutuksen lisääntyessä. Työskentelyssä esille nostettu voimavaroihin ja kannustavaan vuorovaikutukseen perustuva työote näkyy positiivisempaan kirjauksena, mutta myös asiakkaan voimaantumisenä. ICDP- koulutuksen jälkeen ammattilaiset kertovat oppineensa kiinnittämään huomiota aikaisempaa enemmän positiiviseen vuorovaikutukseen ja myös tuomaan sitä aiempaa enemmän esille asiakaskirjauksissa.

ICDP- ohjelman tunnepohjaisen dialogin mukaan lapselle on osoitettava, että hänestä pidetään. Lapsen kanssa käydään läheistä vuoropuhelua ja seuraamalla lapsen aloitetta, päästään tekemään lapsen kanssa juuri hänelle mieluisia asioita. Haastatteluissa kerrottiin kokemuksista, joissa vuorovaikutuksen merkitys ja lap-

sen esille nostaminen työskentelyssä tulevat esille. Tunneperustaisen dialogin vuorovaikutusteemat nousevat haastateltavien mielestä esille erityisesti koulutuksen käytyään ja sen myötä myönteisen suhtautumistavan lisääntyessä.

”Mä oon huomannu, et pienten lasten kanssa, alle kouluikäisten kanssa, se työ on sellasta, et koen et niiden kanssa on helpompi päästä leikkien kautta, vaikka rakentamalla legoja tai muuta samalla niin pääsee paremmin lähemmäs sitä lasta ja saa sitä kautta osoitettua sitä että pitää lapsesta ja paremmin sitä vuoropuhelua ja sitten sen yhteisen tekemisen kautta löytää sitä merkityksiä luovaa ja avartavaa dialogia.”

”...toi tunneperustainen dialogi on se perusta ja kun se toimii niin voi vasta siirtyä seuraavaan ja joskus on niin et se koko työskentelyaika menee siinä tunneperustassa. Et esimerkkinä vaik nuorten kanssa oon kokenu sen et kun nuorten kanssa keskustelee ja sit tuo niin kun esille sitä, et miks se vanhempi ajattelee niin kun ajattelee ja koska omalta vanhemmalta on vaikee ottaa vastaan sitä palautetta, mut kun joku ulkopuolinen sanoo, et mitä oikein ajattelit tossa ja miltä voi tuntua kun omasta lapsesta puhutaan tolla tavalla niin se ehkä ymmärtää sen ja sit toi, et luodaan merkityksiä niin se ainakin nuorten kanssa tulee esille siinä ja tietysti sit se et mennään käymään erilaisissa paikoissa, niin se tuo niitä merkityksiä luovaa ja avartavaa dialogia ja se on niin kuin kyllä kaikessa meidän työssä et tuodaan esille sitä muutakin maailmaa kun vaan sitä perheen omaa arkea ja haasteita.”

ICDP- ohjelman sensitiivisyyden vahvistamisen periaatteissa käydään läpi myönteisen käsityksen luomista lapsesta, jonka pohjalta on joskus tarpeen tehdä uudelleenmäärittely. Jotta aikuinen pääsee ulos negatiivisesta kehästä, täytyy hänen määrittellä lapsi uudelleen, nähdäkseen hänet uusin silmin. Lapsi- ja perhesosiaalityössä sekä perhetyössä pyritään auttamaan vanhempaa näkemään lapsi positiivisessa valossa ja ajoittain siihen tarvitaan uudelleenmäärittelyä. Saattaa myös olla, että perheestä välittyy kovin negatiivinen kuva, jolloin myös työntekijän on määriteltävä lapsi tai vanhempi uudelleen löytääkseen positiivisen otteen työskentelylleen. Lapsen tai aikuisen uudelleenmäärittely mainittiin haastatteluissa toimivina työkaluina ohjelman mukaisen myönteisen kuvan rakentamisessa.

”Mä ainakin, kun mä työskentelen yksin noitten nuorien kanssa niin ite ainakin, jos nuori ei halua edes niitä tapaamisia ja se on aina semmosta negatiivista niin sitten täytyy uudelleenmääritellä se itelle, et jokaisessa on jotain hyvää ja tehdä hirveä työ et miks se ei halua tavata tai miks se ei halua puhua väylä ohjaajalle.”

Vanhempien sensitiivisyyttä vahvistettaessa ICDP ryhmässä on ohjaajilla käytössä sensitiivisyyden vahvistamisprofiili, jolla tarkoitetaan sisällön, menetelmien ja tehtävien yhdistelmää. Lähtökohtana on seitsemän sensitiivisyyttä vahvistavaa periaatetta, joiden avulla ohjaajat ohjaavat ryhmää. Tavoitteena on mm., että ryhmään osallistuneet vanhemmat saavat vertaistukea ja mahdollisesti verkostoa ja uusia tuttavuuksia, joiden kanssa he voivat jakaa kokemuksiaan vanhempana. Myös yhteisten kokemusten jakaminen ryhmässä auttaa ymmärtämään lasta paremmin ja sen myötä luomaan lapsen parempaa suhdetta.

”Se on niin pienistä asioista kiinni. Kuinka paljon sillä on merkitystä, et kun me tullaan perheeseen ja siellä on usein aika raskasta kuultavaa niin, et me saadaan se hyvä sieltä kuitenkin näkyviin pienillä asioilla ja kuinka paljon sillä, et kehuu asiakasta niin voi saada eteenpäin niitä asioita. Ja sitte ICDP ryhmien vaikutus, kun vanhemmat on siinä tilanteessa ja me käsitellään sitä, että se on vähän niin kuin vertaistuellista, et kuulee et muillakin on samanlaisia haasteita.”

ICDP- ohjelman merkityksiä luova ja avartava dialogi kannustaa keskittymään yhteiseen huomion kohteeseen, luomaan merkitystä kokemuksille ja laajentamaan sekä avartamaan lapsen kokemuksia ja sitä myötä rikastuttamaan lapsen maailmaa. Haastatteluissa tuli ilmi, kuinka työntekijän näkökulmasta vastataan lapsen ja nuoren kokemuksiin. Kokemuksille luodaan merkitystä ja tarvittaessa lapsen/nuoren maailmaa avarretaan tutustumalla yhdessä hänelle uusiin asioihin. Kolmannen säätelevän dialogin vuorovaikutusteemat ovat sääteleviä ja niillä pyritään suunnittelemaan tapaamisia asiakkaalle sopiviksi, tukemaan asiakasta sopivissa määrin hänelle haasteita tuovissa asioissa ja säätelemään rajoja myönteisellä ta-

valla. Haastatteluissa nousi esille lapsi- ja perhesosiaalityöntekijöiden ja perheohjaajien kokemuksia sekä merkityksiä luovasta ja avartavasta dialogista että säätelevästä dialogista.

”Niin nää on näitä mitä me tehdään huomaamatta, kun esim. suunnittelee just askel askeleelta sitä tapaamista et mistä just tän asiakkaan kanssa puhutaan ja käyttää säätelyn tukena tuttuja rutiineja niin sehän on just sitä mitä tehdään ja anna tukea sopivasti niin sitä se on.”

”Monesti on niin lapsi jotuu jotenkin pidättelemään niitä omia tunteita niin kuin jostain syystä, et se on sitte se koti missä ei ole niille tilaa ja sit oon huomannu, et kun niitä sanottaa niitä tunteita jossakin kohtaa, niin siinä tukee sitä vanhempaa ymmärtämään paremmin ja sit se auttaa sitä vanhempana kehittymään siinä lapsen ymmärtämisessä.”

ICDP- ohjelman mukaan ohjelman toteutukseen ja myös toteutuksen seurantaan olisi hyvä kiinnittää huomiota, jotta suhtautumistapaa saataisiin vietyä onnistuneesti eteenpäin. Haastateltavat kokivat, että suhtautumistapa on vahvimmin esillä heti koulutuksen jälkeen ja implementoinnin yhteydessä eli silloin kun ICDP-kannustava vuorovaikutus- ohjelma on vahvimmin läsnä puheissa. Tärkeiksi elementeiksi ohjelman jatkuvuuden kannalta nousivat juuri implementoinnit, kultaiset hetket ja ohjelman ylläpitäminen, jotta myönteinen käsitys lapsesta pysyy aktiivisesti puheissa työskentelyn sisällä. Kultaisten hetkien jakaminen asiakastilanteista ovat tuoneet esille onnistumisen kokemuksia sekä lapsi- ja perhesosiaalityöhön, että perhetyöhön, palauttaen samalla mieliin koko ICDP- ohjelman perusajatuksista.

”Mä ajattelen kans, että silloin varsinkin, kun kävi koulutuksen, niin silloin ehkä piti sitä enemmän siinä ajattelussa mukana tavallaan niitä eri kohtia, mutta sitten se aina pikkuhiljaa hiipuu sieltä, että mitä vähemmän siitä puhutaan...”

”Mä koen et nää implementoinnit on tosi tärkeitä, kun välillä ei oikein löydä mitään positiivista omista asiakkaista ja sit kun niitä kultaisia hetkiä kuulee niin huomaa, että onhan niitä pieniä, ettei sen tartte olla aina jostain suurta.”

Osassa työyhteisöä oli ICDP ohjelman toteuttaminen jäänyt asiakasmäärän ja kii-reen vuoksi matalalle tasolle. ICDP- ohjelman positiivinen suhtautumistapa oli mu- kana työssä ajatustasolla, samoin kuin kolmen dialogin mukaiset kahdeksan vuo- rovaikutusteemaa. Henkilökunta koki ICDP-ohjelman hiipuvan ajatuksista, jos im- plementointeja ei järjestetty, esille ei nostettu kultaisia hetkiä tai työyhteisön oh- jausta ei ICDP:n osalta toteutettu. Tässä työyhteisössä ei ollut ICDP- ohjaajakoulu- tuksen käynyttä työntekijää, mikä osaltaan haastoi ICDP ohjelman toteutusta.

”..meillä on ihan elvytettävääkin tässä ja kun puhuttiin siitä mitä organi- saatiolta toivotaan niin kyllä mä toivon, että me saadaan resursseja ylläpi- tää tällaista ja se on ihan suoraan siihen, että mikä on meidän asiakas- määrä ja mikä on meidän työaika et meillä voi olla halua tehdä asioita mut meidän ei me ei kaikkeen pystytä ja me ollaan jouduttu priorisoimaan ihan selkeesti ja sen takia ihan se kakkosvaihe (ohjaajakoulutus) ei ole meillä edennyt.”

ICDP- Kannustava vuorovaikutus- ohjelman koulutuksesta kerrottiin haastatte- luissa, että se koetaan hyvänä ja tarpeellisena. Lisäksi hyväksi koettiin myös, että koulutuksen käyneet ymmärtävät suhtautumistapaa samalla tavalla, joka auttaa yhteistyössä ja helpottaa sitä. Implementoinnit ja uusien työntekijöiden käymä koulutus pitää haastateltujen mukaan ohjelman suhtautumistapaa elinvoimaisena työyhteisössä. Myös parityössä parin välinen keskustelu ohjelman mukaisesti vai- kuttaa suhtautumistavan ylläpidossa.

”Ja koen että on tärkeää et koko meidän työyhteisö on käynyt koulutuk- sen, et puhutaan samaa kieltä ja ymmärretään mistä puhutaan ja ymmär- retään kun puhutaan ICDP:stä tai ettei mennyt kuin ICDP:ssä niin se on niin kuin tärkeätä, et ymmärretään ja sanotetaan sitä yhdessä.”

”Mä ajattelen et silleen parityössä se tulee silleen et pääsee niin kuin kes- kustelevaan, et mulle se näyttäytyi näin ja vähän niin kuin analysoimaan sitä, et miks se vaikka vain huusi se lapsi, et mikä sillä oli niin kuin hätänä. Et sitä vuoropuhelua ja sit niinkun uudelleenmäärittelyä. Et näkikö pari siinä saman. Et jos itte ei oo nähny mitään hyvää siinä, niin näkikö se toi- nen. Et se kannattelee tässä työssä.”

7.2 ICDP- ohjelman mukainen suhtautumistapa ja voimavaralähtöisyys työyhteisössä ja yhteistyötahojen kanssa

Haastatteluissa tuli esille koulutuksen tuoman positiivisen suhtautumistavan vaikuttavan työssä jaksamiseen ja työyhteisön ilmapiiriin. Ohjelmasta kumpuavalla positiivisella ajattelulla koettiin olevan voimaannuttava vaikutus, joka auttoi niin asiakastilanteiden läpi käynnissä kuin organisaationkin tuomiin haasteisiin työyhteisössä. ”Kultaisten hetkien” löytäminen asiakastyöstä auttaa pitämään positiivista ajattelua yllä ja palauttaa ICDP- ohjelman vuorovaikutusteemat ohjaajan mieleen. ”Kultaisten hetkien” kerääminen ja läpikäymisen puuttuminen huomattiin työpaikoilla. Molemmissa ryhmissä, joita haastateltiin, oli kuitenkin kokemusta ”kultaisten hetkien” merkityksestä työhön jatkuvan tai aikaisempien kokemusten perusteella.

”No tää on niin kauan kun mä oon täs ollu niin täs on ollu todella suuria haasteita; on organisaatiomuutosta ja erilaisia... koko ajan joku iso haaste, niin se kyllä tuo sitä, et haluaa kokoajan tsempata ja tuoda sitä positiivista, että kun tota oon ollu muissakin työpaikoissa niin se ei välttämättä ole sama, et se tota tilanteet on mitä on, mut sen avulla jaksaa, kun meillä on niin raskas työ, et sen tarvii toimia todella hyvin, et se positiivinen asenne auttaa jaksamaan tässä ja se yhteishenki tulee siitä.”

”Se on ne kultaiset hetket, mut ne ei ole meillä enää niin aktiivisesti käytössä. Et meillä oli ihan oikeesti seinässä kultaiset hetket ja joka viikkopalaveri kierrettiin ja jokainen kertoi oman kultaisen hetkensä ja se oli aika vaikeeta ja haastavaakin ja se oli semmosta, et mitä mä oikein keksisin mut, siitä jäi semmonen jälkijäilä et kaikilla oli hyvä mieli. Ja sit et sä voit tän työnkin nähdä kahesta eri näkökulmasta. Voidaan nähdä siitä, että meidän työ on kauheen ongelmakeskeistä tai sit me voidaan nähdä meidän työ täynnä niitä mahdollisuuksia. Niin ja mä ehkä ajattelen tätä lapsi- ja perhesosiaalityön osalta, et se semmonen voimavaralähtöisyys sopii aivan erityisen hyvin meidän asiakastyöhön, koska meidän asiakkuudet on sellasia, että ne ihmiset haluaa apua, et meillä on aika otolliset lähtökohdat.”

Positiivista ajattelua koettiin olevan työpaikalla mm. kultaisten hetkien ja implementoinnin yhteydessä, mutta toisaalta useampi haastateltavista toi esille, että

positiivista ajattelutapaa voisi olla enemmänkin. Työyhteisön sisäisiä onnistumisia asiakastyössä ja työkavereiden kanssa toivottiin enemmän esille. Haastatteluissa nousi esille, että henkilökunta toivoo työyhteisöissä jaettavan enemmän henkilökunnan onnistumisia työtehtävissä, työparin tai asiakkaan kanssa. Positiivisten onnistumisten kerrotaan tarttuvan muihinkin ja luovan positiivista ilmapiiriä työyhteisöön.

Lapsi- ja perhesosiaalityö sekä perhetyö tekee moniammatillista yhteistyötä useiden lapsen elämässä vaikuttavien tahojen kanssa. Yhteistyötahojen kanssa tehtävään yhteistyöhön kerrottiin haastatteluissa pyrittävän vaikuttamaan nimenomaan suhtautumistavalla ja asenteella, kuinka asiakas kohdataan. Positiivisen näkökulman esille tuominen ja mahdollisesti uudelleenmäärittely yhteistyötaholle avartaa näkemystä ja saa lapsen/ nuoren tilannetta esille kokonaisvaltaisemmin. Lapsen asioissa yhteistyötä voidaan tehdä mm. terveyspalveluiden, koulun, päiväkodin tai neuvolan kanssa ja jokainen taho tarkastelee lapsen asiaa omasta näkökulmastaan. Yhteistyöllä pyritään saamaan lapsen asioissa kokonaiskuva perheen tilanteesta. Haastatteluissa käy ilmi, että haasteita ICDP- ohjelman mukaisessa työskentelyssä yhteistyötahojen kanssa tuottaa se, että ICDP- ohjelman positiivinen suhtautumistapa ja kannustava vuorovaikutus ei ole välttämättä tuttua yhteistyötahoille. Sen vuoksi ymmärrys ohjelman perusajatukseen ja lapsen voimavaroalähtöiseen tarkasteluun voi olla vaikeaa.

”Kyllä sitä ehkä tietoisesti yrittää puhua lapsesta jotain hyvää ja tuoda niille yhteistyökumppaneille, niitä lapsen vahvuuksia näkyväksi. Niitä mikä on ehkä se, että meillä on usein perheitä joilla, jotka ei oo niin toimivia niin ne nähdään helposti muuallakin ongelmana. Niin ehkä silleen haluaa osoittaa, että täs on paljon hyvääkin täs perheessä ja voi vaikka kehua vanhempia opettajalle, jos on sellasta sanottavaa ja kyllä me ehkä virankin puolesta ollaan asiakkaan asianajajia ja yritetään nostaa sitä hyvää näkyväksi ja sitä hyvää vuorovaikutusta niin kuin myös sitten muille toimijoille.”

Haastatteluissa kerrottiin, että asiakkailta saatua positiivista palautetta on tullut varsinkin ICDP- ryhmistä. Haastateltavat kertoivat myös, että yksittäisille asiakkaille ICDP- Kannustavasta vuorovaikutus- ohjelmasta ei ollut puhuttu ohjelman

nimellä, mutta haastateltavat kertoivat saaneensa positiivista palautetta asenteesta ja työskentelytavoista, joita ovat koulutuksen myötä kehittäneet ja käyttäneet.

”ICDP:stä en oo puhunu asiakkaalle mut lapsilta saa palautetta nopeesti. Lapsissa näkee sen, miten se vaikuttaa ja sit se, miten vanhemman kanssa tulee mieleen, et kun kerran oltiin vanhemman kanssa tavattu jo monta kertaa ja sit se tuumas, et hän on päättänyt, et hänestä tulee parempi vanhempi. Et kyllä näillä on vaikutusta.”

7.3 ICDP- ohjelman koulutuksen tarpeellisuus

Tutkimusaineistosta nousi esille toive koulutuksen jatkolle ja työskentelytavan ylläpidolle koulutuksen jälkeen. Koulutuksen hyödyksi koettiin, että koko työyhteisö olisi käynyt koulutuksen, jolloin yhteinen suhtautumistapa ja ymmärrys kulkisi aluerajojen yli koko hyvinvointialueella. Toisaalta haastatteluissa nousi esille vahva tarve ICDP- koulutuksen jälkeen toteuttamisen onnistumiselle ja sille, että organisaatiossa mahdollistettaisiin toteuttamiseen tarvittavat resurssit. Ohjelma koettiin hyödylliseksi sekä asiakastyössä, että henkilökunnan keskuudessa. Ohjelman tuoma positiivinen vaikutus auttaa työn voimavaralähtöisen työtavan toteuttamisessa.

”Se (suhtautumistapa) varmaan on sellanen arvo ja se näkyy siinä meidän keskustelussa ja toisen kannustamisessa ja se on sekä työntekijöille, että asiakkaille. Että tämä on semmonen, et mä ajattelen, et meidän työntekijätkin hyötyy. Se ei ole pelkästään asiakasta varten, vaan se on ihan meidän työporukallekin, et se, et me nähdään sitä hyvää.”

”..sitten jos tällasta niin kuin viitekehystä halutaan ylläpitää niin toivois että siihen olis sitten turvata ne resurssitkin.”

ICDP- ohjelman ohjaushetket (implementoinnit) ja sen myötä ICDP- ohjelman toteuttaminen puuttui osalta työntekijöistä, joka vaikutti ICDP- ohjelman aktiivisen

ylläpidon jäämiseen taka-alalle, vaikka ohjelman positiivinen suhtautumistapa kulkeekin muuten mukana asiakastyössä ja työyhteisössä. ICDP- ohjelman onnistumisen kannalta on oleellista, miten ohjelmaa toteutetaan ja siihen vaikuttaa suuresti se onko mm. ICDP- koulutukseen osallistujille mahdollistettu tarpeeksi aikaa sekä koulutukseen, että hankkeen toteuttamiseen. Haastatteluissa lähdettiin pohtimaan työyhteisössä vallitsevaa kiirettä, joka on johtanut siihen, ettei aika ole riittänyt ICDP- ohjelman toisen vaiheen koulutukseen ja toteutukseen. ICDP- ohjelman ohjaus ja kultaiset hetket ovat jääneet toteuttamatta. Ajatuksia suunnattiin siihen, että tulevaisuudessa olisi joko työyhteisölle järjestetty aikaa ohjelman toteuttamiseen tai työyhteisöön tulisi uusi vastuuhenkilö mm. ICDP- ohjelman ohjaajaksi. Haastateltavat nostavat esille kiitollisuuden koulutuksesta ja toiveen, että hyväksi koetun koulutuksen toteutus mahdollistettaisiin työnantajan puolesta.

Pohjanmaan hyvinvointialueella, Vaasassa ICDP- kouluttajana toimii yksi henkilö, joka on vastuussa koulutuksen kokonaisuudesta niin perustasolla, kuin toisen tason ohjaaja koulutuksestakin. Haastatteluissa tuotiin esille innostusta yleisesti ICDP- koulutukseen ja toivottiin, että koulutusta saataisiin enemmän. Lapsi- ja perhesosiaalityön ja perhetyön henkilökunta kokee koulutuksen sisällöllisesti hyvänä ja toimivana sosiaalihuollossa perheisiin kohdistuvassa työssä. Haastatteluissa toivottiin mahdollisuutta kouluttautua lisää ja mahdollisesti sen myötä saada lisää ICDP- Kannustava vuorovaikutus- ohjelman kouluttajia ja ohjaajia alueelle.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

ICDP- ohjelman suhtautumistapa ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa on positiivinen. Ohjelman kannustavaan vuorovaikutukseen vaikuttavat teemat ja sensitiivisyyden vahvistaminen luo pohjaa työskentelylle, jossa asiakas kohdataan yksilöllisesti voimavaroista vahvuutta etsien. Rakenteellisesti ohjelma sopii siis hyvin asiakastyöhön lapsi- ja perhesosiaalityössä ja perhetyössä, joissa asiakkaat toivovat itse muutosta arjen sujuvoittamiseksi. Sekä lapsi- ja perhesosiaalityö sekä perhetyö keskittyvät ohjaamaan perheitä parempaan arkeen lasta kuunnellen. Lapsen näkemyksen ja äänen esille tuominen on lapsen työntekijän tärkeä tehtävä.

Opinnäytetyössäni nousee esiin, miten ICDP- Kannustava vuorovaikutus- ohjelma on vaikuttanut ammattilaisten asenteeseen ja toimintaan lapsi- ja perhesosiaalityössä ja perhetyössä sekä millaisia kokemuksia voimavaralähtöinen työote on tuonut henkilökunnalle työyhteisöön ja yhteistyöhön asiakkaan muun verkoston kanssa. Opinnäytetyön tulosten perusteella voidaan pohtia koulutuksen tarpeellisuutta kattamaan koko Pohjanmaan hyvinvointialueen lapsi- ja perhesosiaalityötä ja perhetyötä.

Tutkimusaineistosta tuli vahvasti esille, kuinka koulutuksen käyneet ammattilaiset kokevat myönteisen käsityksen luomisen ja positiivisen suhtautumistavan auttavan perheen ja lapsen ohjauksessa. Lapsi- ja perhesosiaalityön ja perhetyön henkilökunta koki vuorovaikutuksen merkityksen korostuneen, lapsen näkyväksi tuomisen ja osallistamisen nousseen ICDP-koulutuksen myötä entistä tärkeämmiksi arvoiksi työskentelyssä ja perheen/lapsen/nuoren ohjauksessa. Henkilökunta käyttää ICDP- Kannustava vuorovaikutus ohjelman kahdeksaa vuorovaikutustee-
maa erilaisissa tilanteissa eri laajuudella, mutta kuitenkin pyrkien aina vahvistamaan olemassa olevaa hyvää asiakkaassa.

ICDP- Kannustava vuorovaikutus ohjelma näkyy asiakastyössä ja henkilökunnan asenteissa. Tutkimustulosten perusteella ohjelman luoma suhtautumistapa on työskentelyssä ja ajatuksissa suurimmillaan ICDP-ohjelman ollessa vahvimmin

esillä työpaikalla; joko implementoinnin yhteydessä tai uusien koulutusten myötä. Sen sijaan ohjelman tuoma suhtautumistapa jäi helposti ajatuksissa syrjemmälle, jos ohjelman toteutusta ja ohjausta työyhteisössä ei järjestetty tai uusia koulutuksen käyneitä työntekijöitä ei työyhteisöön tullut. Implementoinneissa kerrotut ja yhdessä läpi käydyt ”kultaiset hetket” nostivat esille työpaikalla positiivista ja voimavaralähtöistä kohtaamista.

Henkilökunta toivoo koulutuksen käytyään, voivansa toteuttaa ohjelmaa toteuttamisperiaatteen kautta. Ohjelman periaatteen mukaan pelkkä vanhemman herkkyyden lisääminen ei auta lapsen tilannetta, jos ohjelman mukaiset perusedellytykset eivät toteudu. Jotta ICDP- Kannustava vuorovaikutus- ohjelma voidaan ottaa käyttöön ja sillä olisi kantavuutta työskentelyn tukena on ohjelmaa toteutettava toteuttamisperiaatteen kautta. Vanhemmille suunnatun tukiohjelman vaikuttavuus, ei riipu vain itse ohjelmasta, vaan siihen vaikuttaa myös se, kuinka työntekijän herkkyyttä pystytään aktivoimaan sekä ohjelman toteuttamisprosessin laadullisuus ja intensiteetti. (Hundeide 2017, 7, 75.) ICDP- ohjelman toteutumisen kannalta on oleellista toteuttamisen ja koulutuksen juurruttamisen onnistuminen työpaikalla. ICDP- koulutuksen toisen vaiheen käynyt on päteväytynyt pitämään implementointeja sekä ICDP- ryhmiä. (ICDP- Suomi, 2023)

Henkilökunta kokee suhtautumistavan lisäävän lapsen näkyvyyttä, myönteisen käsityksen luomista ja korostaa vuorovaikutuksen merkitystä perheen sisällä. Haastatteluissa nousi esille henkilökunnan käyttävän kahdeksaa vuorovaikutusteemaa ja seitsemää sensitiivisyyden periaatetta työskentelynsä tukena monipuolisesti tietoisesti ja tiedostamattaan. Koulutuksen käytyään positiiviseen ja kannustavaan vuorovaikutukseen keskityttiin enemmän ja se toi tulosta asiakkaiden vuorovaikutussuhteiden luomisessa ja lapsen ja nuoren kohtaamisessa. Positiivinen asenne lasta kohtaan tuodaan esille myös yhteistyötahojen kanssa. Haastatteluissa esille nousi henkilökunnan eri tilanteiden mallintaminen sekä vanhemmille, että lapsille ja uudelleenmäärittely positiivisen kuvan luomisen tukena. Lisäksi henkilökunta

on saanut kiitosta positiivisemman näkemyksen ja kannustavan vuorovaikutuksen lisääntymisenä asiakaskirjauksissa.

Asiakkailta saatu palaute on ollut poikkeuksetta positiivista. Palautetta on saatu niin ICDP- ryhmästä kuin yksittäisiltä asiakkailta positiivisen ja kunnioittavan kohtaamisen myötä. Varsinaisesti ICDP- ohjelmasta ei ole yksittäisiltä asiakkailta palautetta tullut, sillä heille ei olla kerrottu ohjelmasta sen nimellä.

Kaiken kaikkiaan ICDP- Kannustava vuorovaikutuskoulutus koettiin tutkimuksen mukaan olevan toimiva, hyvä ja tarpeellinen koulutus, joka antaa henkilökunnalle suhtautumistavan positiiviseen ja kannustavaan vuorovaikutukselliseen työtöteeseen. Koulutus istuu lapsi- ja perhepalveluiden tulosalueen rakenteisiin hyvin ja on muodoltaan asiakaskirjaamiseen soveltuva voimavaralähtöisine työtöteineen. Tutkimuksen mukaan positiivinen suhtautumistapa vaikutti myös työssä jaksamiseen ja työpaikan ilmapiiriin myönteisesti. Koulutus koetaan tarpeelliseksi ja sen laajentumista laajemmin Pohjanmaan hyvinvointialueelle kannatetaan henkilökunnan keskuudessa. ICDP- ohjelman toimivuuden kannalta on kuitenkin oleellista, että ohjelman toteutumiseen luodaan mahdollisuus riittävällä resurssilla ja koulutuksen kattavuudella, jotta henkilökunta pystyy ylläpitämään sensitiivistä suhtautumistaan asiakkaisiin sekä toteuttamaan ohjelmaa toteuttamisperiaatteiden kautta niin asiakastyössään kuin työyhteisössään.

9 POHDINTA

Opinnäytetyön tekeminen on ollut kiinnostavaa ja oman mielenkiinnon kohteeni ICDP- Kannustava vuorovaikutus- ohjelma on avautunut minulle niin suhtautumistapana, ohjelman käytön esimerkein, kuin käyttöasteenkin suhteen. Olen opinnäytetyötäni tehdessäni päässyt kuulemaan hienoja esimerkkejä ohjelman voimavälälähtöisestä ja positiivisesta vuorovaikutuksellisuudesta, joka on lisännyt niin asiakkaan kuin työyhteisönkin hyvinvointia. Jo ennen tutkimustyön aloittamista minulla oli käsitys hyvän ja positiivisen ilmapiirin kantavuudesta, mutta opinnäytetyön myötä olen huomannut positiivisuuden olevan entistäkin kantavampi voimavara, jota on pyrittävä vaalimaan asiakkaan kohtaamisessa.

Opinnäytetyön kautta nousi minulle uutena asiana esille, miten vahvasti ICDP- ohjelman kannustava vuorovaikutus ja positiivinen näkemys vaikuttaa työyhteisössä. Aikaisemmin en ollut osannut arvioida sitä, miten voimakkaasti positiivinen keskustelu asiakkaan asioiden ympärillä tai kultaisten hetkien löytyminen asiakastyöstä vaikuttaa koko työyhteisön ilmapiiriin voimaannuttavasti. Haastatteluissa tuli esille myös toivomusta, että henkilökunnan kesken nostettaisiin henkilökunnan hyviä kohtaamisia esille, mikä edesauttaisi työyhteisön yhteisöllisyydessä ja entistä positiivisemmän ilmapiirin luomisessa. Opinnäytetyöni aikana työyhteisössä jalkautettiin ”henkilökunnan kultaiset hetket” -laatikko, johon nimellä tai nimettömästi hyvin matalalla kynnyksellä kirjoitetaan hyviä kohtaamisia henkilökunnan kesken. Laatikko otettiin innostuneesti vastaan.

Opinnäytetyöprosessin aikana oli mielenkiintoista käydä keskusteluja ICDP- Kannustava vuorovaikutus- ohjelman kouluttajan Pamela Antilan kanssa. Keskustelut avasivat aihealuetani entisestään ja sain tukea mm. haastattelujen toteuttamiseen. Keskustelua kävin myös lapsi- ja perhepalveluissa toimivan esimieheni kanssa ja sain häneltä tietoa uuden Pohjanmaan hyvinvointialueen organisaatiora-

kenteesta, josta muutoin oli hankala löytää materiaalia. Keskustelut opinnäytetyöstä alan ammattilaisten kanssa avasi sekä ymmärrystäni että laajensi tietämystäni organisaation rakenteesta ICDP- ohjelman osalta.

Kannustava vuorovaikutus- ohjelma- ICDP on suhtautumistapa, jolla pyritään kunnioittavaan ja hyvään vuorovaikutukseen sekä kohtaamiseen. Suhtautumistapa perustuu laajaan tietämykseen lapsen kehitykselle välttämättömistä edellytyksistä. Ohjelma perustuu humanistiseen perinteeseen, jossa ihmisten samanarvoisuus ja tasa-arvoinen vuoropuhelu välittyy ihmisen kesken. (Edenhammar 2012, 4.) YK:n lastenoikeuksien sopimuksen (Unicef 2022) pohjalta ohjelmaan rakentuu arvopohja, minkä mukaan ohjelma ohjaa toimimaan. Lapsi tuo mukanaan perheeseen välittömyyttä ja aitoutta sekä huikean määrän mahdollisuuksia. Aikuisten kiittolisena, antoisana ja haastavanakin tehtävänä on auttaa niitä kasvamaan kyvyiksi ja valmiuksiksi kasvatuksen, opetuksen ja ohjauksen kautta. Se on lapsen oikeus. Aikuiselle ja kasvattajalle se on paitsi lahja, myös velvollisuus, johon on vastattava. (Jantunen&Lautela 2011,70.)

ICDP- koulutus on kattanut Pohjanmaan hyvinvointialueella Vaasan osalta suuren osan ammattilaisista, jotka työskentelevät lapsi- ja perhesosiaalityössä sekä perhetyössä. Opinnäytetyöprosessini aikana Pohjanmaan hyvinvointialueella päätettiin koulutuksen laajentumisesta ja ensimmäinen hyvinvointialueen perustasonkoulutus on lähtenyt käyntiin ruotsinkielisenä. Tutkimuksellani koen tuovani päätäjille tietoa siitä, miten henkilökunta kokee ICDP- ohjelman toteutumisen toimineen ja miten mahdollisesti ohjelman toteuttamista voitaisiin muuttaa palvelemaan paremmin koulutuksen käyneitä ammattilaisia. Tutkimuksen mukaan juuri koulutuksen jatkoon kaivataan resursseja ohjauksen ja implementointien järjestämisessä.

Tutkimusta voitaisiin toteuttaa myös muiden koulutusten parissa esimerkiksi, miten Lp (Lapset puheeksi- menetelmä), vaikuttaa lapsen ja vanhemman väliseen myönteiseen suhteeseen lapsi- ja perhesosiaalityön asiakkaiden ja perhetyön asiakkaiden keskuudessa. ICDP- ohjelman pohjalta tutkimusta voisi tehdä siitä, miten

koulutus on tulevaisuudessa laajentunut sekä pohjanmaan hyvinvointialueella, että muillakin hyvinvointialueilla Suomessa. ICDP- ohjelman kansainvälisyys ja ohjelman projektit ympäri maailmaa tuovat myös mahdollisuuden tutkia ohjelman vaikuttavuutta kansainvälisellä tasolla tai tarkemmin maakohtaisesti. Myös Euroopan tilanne Ukrainassa käytävän sodan myötä on asia, mitä voisi lapsen näkökulmasta katsottuna tutkia. ICDP- Kannustavan vuorovaikutus- ohjelman vaikutus mm. koetun trauman keskellä voisi olla uusi ajankohtainen näkökulma tutkimukselle. Ilokseni löysin ICDP- International (2023) sivuilta, kuinka ICDP- Ukraina-ryhmä pyrkii kokoontumaan myös sodan kauheuden keskellä, luodakseen perheisiin sodasta huolimatta kannustavaa vuorovaikutusta ja psykososiaalista tukea.

Toivon omasta puolestani ja opinnäytetyöni tutkimustulosten pohjalta, että työtä kannustavan vuorovaikutuksen ja voimavaralähtöisten lähestymistapojen kanssa jatketaan luomalla lapselle ymmärtäviä ja yksilöllisiä kohtaamisia, joissa aikuinen on läsnä ja sensitiivinen.

Lapsen kohtaaminen

Mitä ajattelet ja sanot minusta

sitä mitä luulet minusta.

Sinä olet sellainen minulle

Miten minut näet.

Usko kuitenkin,

että

mitä teet minulle,

miten kuuntelet minua,

Sellainen minusta tulee!

(Palsio 1994)

LÄHTEET

Antila, P. 2022. ICDP- kannustava vuorovaikutus 1. tason koulutusmateriaali. Aineistoon viittaaminen. Viitattu 5.10.2022.

Edenhammer, K. 2012. Lasta kunnioittaen- YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista ja ICDP- ohjelma- keskustelun pohjaksi. Paraisten kaupunki. Perhetalo Ankkuri.

Hakala, A. 2023. Sähköposti. Pohjanmaan hyvinvointialueen organisaatiokaavio ja tulosalueet. Email paivi.krook@ovph.fi 16.3.2023. Tulostettu 16.3.2023.

Helminen, J. 2016. Sosiaaliohjaus- lähtökohtia ja käytäntöjä. Helsinki. Edita.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2018. Tutki ja kirjoita. Porvoo. Tammi.

Hundeide, K. 2017. Kannustava vuorovaikutus käytännössä, ICDP- ohjelman toteutus.

Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvoori, J. 2017. Tutkimushaastattelun käsikirja. Tallinna. Vastapaino.

ICDP- Finland. 2018. Viitattu 2.10.2022. <https://icdp.fi/etusivu>.

ICDP- International. 2023. Viitattu 20.2.2023. <https://www.icdp.info>.

Jantunen, T., Lautela, R., & Mäkelä, J. (toim.). 2011. Lapsilähtöinen esiopetus, Lapsen kasvu ihmisyyteen ja yhteisöllisyyteen. Helsinki. Tammi.

Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. 2017. Sosiaalityön käsikirja. Tallinna. Tietosanoma

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineiston hankinta. Käyttö ja säilytys. Tampere. Vastapaino.

Kuntaliitto. 2017. Sosiaali- ja terveysasiat-sosiaalihuolto. Viitattu 2.10.2022. <https://www.kuntaliitto.fi/sosiaali-ja-terveysasiat-sosiaalihuolto>.

Kyngäs, H. & Vanhanen, L. 1999. Hoitotiede 11, 1, 3. Viitattu 20.1.2023 https://peda.net/jyu/okl/ko/kl/djm/demo-3/materiaalit/kvsa:file/download/cbc6d1571e180d91eb814eb851a5f912ad27a870/Kyngas_Vanhanen_Sisallon_analyysi.pdf.

L 30.12.2014/1301. Sosiaalihuoltolaki. Finlex. Viitattu 2.10.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>.

L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki. Finlex. Viitattu 2.10.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>.

L 1991/60. Yleissopimus lapsen oikeuksista. Finlex. Viitattu 22.10.2022. https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopimus-teksti/1991/19910060/19910060_2.

Lasten tähden. Ihmisarvoista elämää ja kirjoittamista.2013. Lapsen kohtaaminen-runo. Palsio. 1994. www.lastentahden.blogspot.com.

Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki. Tammi.

Pohjanmaan hyvinvointialue. 2022. Mikä muuttuu Pohjanmaalla? Pohjanmaan hyvinvointialue. Viitattu 2.10.2022. <https://pohjanmaanhyvinvointi.fi/tietoa-meista/pohjanmaan-hyvinvointialue-2023/mika-muuttuu-pohjanmaalla-2023/>.

Pohjanmaan hyvinvointialueen kuntayhtymä. 2022. Viitattu 4.10.2022. <https://www.vaasankeskussairaala.fi/vaasan-sairaanhoitopiiri/toiminta/hyvinvointialue/>.

Seitamaa-Hakkarainen, P. 2014. Kvalitatiivinen sisällönanalyysi. Viitattu 2.10.2022. <https://metodix.fi/2014/05/19/seitamaa-hakkarainen-kvalitatiivinen-sisallon-analyysi/>.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2023. Sosiaalityö- ja perhepalvelut. Sosiaalihuollon asiakkaan oikeudet. <https://www.stm.fi/sosiaalihuollon-asiakkaan-oikeudet>.

Tehtävänkuvaus.7.8.2018. Sosiaaliohjaajan tehtävänkuvaus SOPE 2018. Viitattu 2.10.2022. www.vaasa.fi/sosiaali-ja-terveystoimen-toimintasaanto.pdf.

THL. 2021. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Lapset, nuoret ja perheet, Tuen tarpeet ja tukimuodot, viitattu 12.3.2023, <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-perheet/sote-palvelut/sosiaalipalvelut/tuen-tarpeet-ja-tukimuodot>.

Tuomi, J, Sarajärvi A, 2018, Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi.

Tutkimusettinen neuvottelukunta.2022. Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK). <https://tenk.fi/fi/tiedevilppi/hyva-tieteellinen-kaytanto-htk>.

Toimintasuunnitelma, Vaasan kaupunki, Perhetyö. Kopioitu 1.9.2022.

Unicef. 2022. Lapsen oikeuksien sopimus. Viitattu 5.9.2022, <https://www.unicef.fi/tyomme/lapsen-oikeudet/lapsen-oikeuksien-sopimus>.

Valli, R.& Aaltola, J. (toim.) 2015, Ikkunoita tutkimusmetodeihin, Metodien valinta ja aineistonkeruu: vinkkejä aloittelevalle tutkijalle. Juva. PS- kustannus.

LIITTEET

LIITE 1

ICDP- kannustava vuorovaikutus -Kolme dialogia ja kahdeksan vuorovaikutusteemaa

Tunnepohjainen dialogi

1. Osoita, että pidät lapsesta/nuoresta ja arvostat häntä
2. Vastaa lapsen/nuoren aloitteisiin ja osoita kiinnostusta
3. Pidä yllä läheistä vuoropuhelua
4. Kannusta ja anna tunnustusta lapselle/ nuorelle ja osoita hänelle arvostusta

Merkityksiä luova ja avartava dialogi

5. Auta lasta/ nuorta keskittymään yhteiseen kiinnostuksen kohteeseen
6. Luo asioille ja ilmiöille merkityksiä innostuneesti
7. Laajenna, rikastuta ja tarjoa selityksiä asioille ja ilmiöille

Säätävä dialogi

8. a) suunnittele askel askeleelta
8. b) Anna tukea sopivasti
8. c) Käytä säätelyn tukena tuttuja tilanteita ja rutiineja
8. d) Aseta rajoja myönteisellä tavalla

(Lähde: Hundeide Karsten 2017, Kannustava vuorovaikutus käytännössä- ICDP-ohjelman toteutus)

LIITE 2

Seitsemän sensitiivisyyden vahvistamisen periaatetta

- 1.) Positiivisen ja luottamuksellisen suhteen luominen vanhempaan/työntekijään**
- 2.) Myönteisen käsityksen luominen lapsesta**
 - lapsesta käytettävät myönteiset kuvaukset
 - Uudelleen määrittely
 - Kytkeminen aikaisempiin positiivisiin kokemuksiin
- 3.) Aktivoimalla asiakkaan/ perheen omaa vuorovaikutusta suhteessa ICDP-ohjelman vuorovaikutusteemoihin**
 - Havainnoimalla
 - Kahdeksaan vuorovaikutusteemaan liittyvillä kotitehtävillä
 - Esimerkein
 - Asiakkaan oman vuorovaikutuksen arvioinnin keinoin
 - Asiakkaan oman kuva- ja/tai kertomusmateriaalin pohjalta
- 4.) Huomaamalla ja vahvistamalla vanhemman olemassa olevaa osaamista**
 - Kiinnittämällä huomio hyvään vuorovaikutukseen, jossa lapsi on mukana
 - Kiinnittämällä huomiota hyvään vuorovaikutukseen, kun vanhempi kertoo siitä
 - Videopalaute
- 5.) Sanallistamalla ja ohjaamalla- Tehden tietoisiksi hyvä vuorovaikutus ja hoiva**
- 6.) Jakamalla kokemuksia ryhmässä**
- 7.) Välittämällä asioita henkilökohtaisella ja eläytyvällä tavalla**
 - Esimerkein
 - Eläytyvällä ja tulkitsevalla esitystavalla

(Lähde: Hundeide Karsten 2017, Kannustava vuorovaikutus käytännössä- ICDP- ohjelman toteutus)

LIITE 3

Haastattelukysymykset:

- 1.) Millaisia kokemuksia sinulla on ICDP- Kannustava vuorovaikutus- ohjelman käytöstä?
- 2.) Miten tärkeäksi koet ICDP kannustava vuorovaikutus – ohjelman koulutuksen työsi kannalta?
- 3.) Millaisia uusia oivalluksia koet saaneesi koulutuksesta ja millaisia vaikutuksia niillä on työhösi?
- 4.) Miten ICDP ohjelman kahdeksan eri vuorovaikutusteemaa ja kannustava vuorovaikutus näkyy työssäsi erilaisissa ja eri ikäisten asiakkaiden kanssa työskennellessäsi?
- 5.) Millä tavalla seitsemän sensitiivisyyden vahvistamisen periaatetta näkyy työssäsi erilaisten asiakkaiden tai asiakasryhmien ohjaustilanteissa?
- 6.) Miten omassa työyhteisössäsi ja eri tahojen kanssa yhteistyössä mietitään omaa suhtautumistapaa lapsen toivottuun tai ei toivottuun käyttäytymiseen?
- 7.) Miten voimavaralähtöinen työote tulee esiin työssäsi?
- 8.) Minkälaista palautetta olet saanut yksittäisiltä asiakkailta ICDP ohjelmasta Kannustavaan vuorovaikutukseen ohjatessa tai asiakkaan osallistuttua ICDP- ryhmään?
- 9.) Haluatko kertoa vielä jotain ICDP- Kannustava vuorovaikutus- ohjelmaan liittyen?

